
This is the **published version** of the bachelor thesis:

Lamora Soto, David; Martorell Soldevila, Núria, dir. Indecisió : com decideixes el teu futur? els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional. 2019. 34 pag. (954 Grau en Psicologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/218166>

under the terms of the license

This is the **published version** of the bachelor thesis:

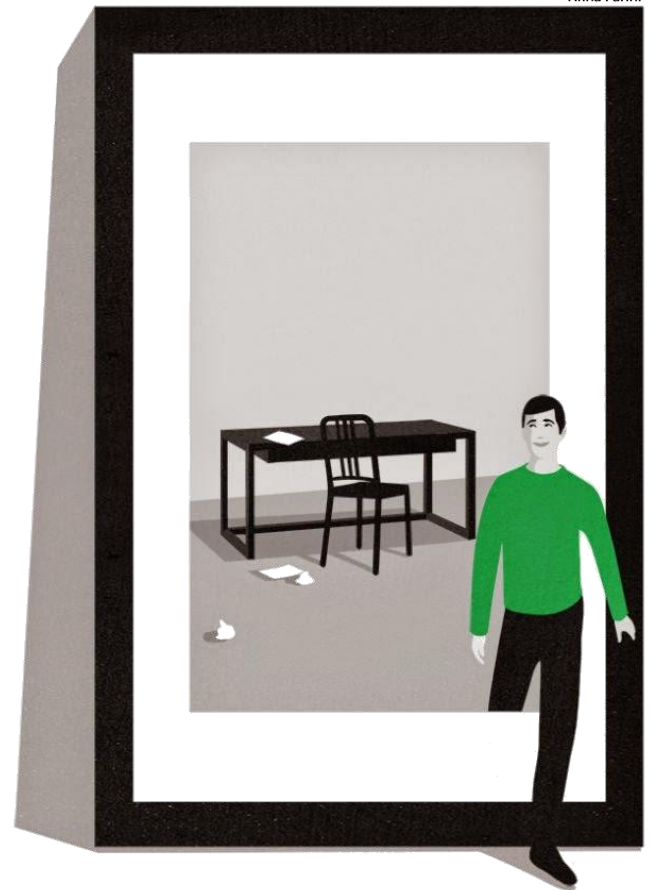
Lamora Soto, David; Martorell Soldevila, Núria, dir. Indecisió : com decideixes el teu futur? els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional. 2019. 34 pag. (954 Grau en Psicologia)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/218166>

under the terms of the license

Anna Parini

INDECISIÓ: Com decideixes el teu futur?

Els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional

David Lamora Soto | Treball fi de grau
Supervisat per Núria Martorell Soldevila | Psicologia 2018-19

Anna Parini

ÍNDEX

RESUM	3
INTRODUCCIÓ	4
OBJECTIUS	5
METODOLOGIA.....	6
RESULTATS	7
DISCUSSIÓ	12
IMPLICACIONS.....	15
REFERÈNCIES.....	17
Annex 1: qüestionari sobre el procés de decisió de futur professional	19
Annex 2: consentiment informat i carta d'autorització als pares.....	20
Annex 3: models organitzadors de la decisió vocacional	21

INDECISIÓ: Com decideixes el teu futur?

Els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional

RESUM

La manca d'experiències d'autoconeixement i una escassa informació sobre les diferents trajectòries acadèmiques i professionals entre els estudiants de secundària posa de rellevància la necessitat d'aportar evidències a la comunitat educativa i les famílies per millorar els processos d'orientació vocacional. La recerca té com a objectiu conèixer quina és la representació mental de 90 estudiants de 3r d'ESO de dos centres educatius de diferent titularitat en un mateix barri. El procediment metodològic es basa en la representació simbòlica dels factors considerats com a importants en una hipotètica presa de decisions de futur, mitjançant el dibuix i la resposta a un qüestionari estructurat de resposta construïda sobre el significat i implicació dels elements considerats.

Els estudiants s'han organitzat de manera inductiva en cinc models de decisió segons la seva maduresa vocacional i complexitat en el procés de decisió. És important desenvolupar competències d'autonomia i responsabilitat individual per evitar l'ajornament o delegació de la decisió en altres persones i desconstruir els estereotips socials i la divisió sexual de les eleccions vocacionals expressades. L'entorn familiar s'erigeix com l'entorn més important per aquests joves sense considerar que el centre escolar influeixi en la seva decisió. Es proposen algunes orientacions per donar resposta a aquesta situació.

Paraules clau: presa de decisions, maduresa vocacional, models de representació, entorns d'influència

ABSTRACT

The lack of self-knowledge experiences and information on the different academic and professional trajectories among high school students highlights the need to provide evidence to the educational community and families to improve current vocational guidance processes. The aim of the research is to know the mental representation of 90 students of 3rd grade in two different educational centers in the same neighborhood. The methodological procedure is based on the symbolic representation of the factors considered as important in a hypothetical decision making in the future, by drawing and responding to a structured response questionnaire built on the meaning and implication of the elements considered.

The students have been organized inductively in five decision models according to their vocational maturity and the complexity involved in the decision process. It is important to develop competences of autonomy and individual responsibility to avoid postponement or delegation of the decision to other people and deconstruct the social stereotypes, as well as the sexual division of the vocational choices expressed. The family environment is considered the most important one for these subjects without considering the school's influence in their decision. Some guidelines are proposed to respond to this situation.

Keywords: decision making, vocational maturity, models of representation, environments of influence

INTRODUCCIÓ

La preocupació que el procés d'orientació vocacional té per les famílies, centres educatius, estudiants, governs i empreses posa de rellevància la necessitat de preparar als estudiants per a una societat incerta, desconeguda i imprevisible (Villardón, 2012). La societat actual avança ràpidament sense saber quins seran en pocs anys els canvis demogràfics, sociològics, polítics, econòmics, tecnològics, laborals, culturals i de valors que esdevindran (Sánchez, 2004; Corominas, 2006; Echeverría, 2008). A nivell acadèmic, s'estan produint molts canvis relacionats amb la modificació dels plans d'estudis, increment de l'optativitat i especialització dels itineraris i creació de noves titulacions (Martínez-Vicente, 2013). La manca d'experiències d'autoconeixement, una escassa informació de l'entorn i la immaduresa i indecisió clàssica dels adolescents fa necessari l'establiment de noves polítiques, estratègies, mètodes i dinàmiques d'orientació (Corominas, 2006; Planas, 2008; Álvarez González, 2010) que estimulin el desenvolupament vocacional i facilitin en els joves una presa de decisions vocacional adequada, realista i responsable (Rivas, 2007; Rocabert, 2006; Martínez-Vicente, 2015). Una de les raons d'aquesta desorientació ve donada en gran part perquè l'orientació vocacional s'articula en gran part durant l'últim curs de l'educació secundària obligatòria i se centra molts cops en aspectes que només tenen en compte les possibilitats formatives i sortides professionals de determinats itineraris (Martínez-Clares, Pérez-Cusó & Martínez-Juárez, 2014).

La teoria dels Models Organitzadors de Moreno, Sastre, Bovet & Leal (1998) ens aporta un marc metodològic idoni per estudiar les representacions mentals dels estudiants. Sistemes de simbolització com el dibuix permeten als estudiants expressar de forma figurativa els elements d'importància en una presa de decisions. Com afirma Leal (2006), el dibuix constitueix un tema de gran interès i utilitat per comprendre els processos cognitius i socioafectius, ja que conserva el mateix format que les imatges mentals i permet resoldre problemes complexos a través de "un diàleg entre la representació i els elements gràfics que es fan aparèixer sobre el paper i que modulen l'organització del propi dibuix i reorganitzen el pla intern" (p. 205). Per tant, és a la vegada un element d'intervenció, ja que l'efecte de dibuixar transforma el pensament d'una persona al qüestionar mentre dibuixa la pertinència dels elements considerats. Per a obtenir aquesta dialèctica interna és necessari que es responguin unes preguntes sobre els significats i implicacions que la persona en fa derivar. Segons Moreno et al. (1998) quan expliquem de forma escrita una situació expliquem els elements que considerem importants o fonamentals per la comprensió de qui ens llegeix i no enregistrem el que considerem insignificant o creiem que queda implícit.

La fonamentació teòrica s'enquadra en la psicologia vocacional que estudia la conducta i processos d'orientació professional dels joves en etapes educatives prèvies a la seva inserció laboral. Aquesta ha estat tractada històricament des de diferents perspectives teòriques. Com des de l'enfocament del desenvolupament vocacional amb representants com Ginzberg o Super, els quals consideren la presa de decisions com un procés continuat d'eleccions individuals que contribueixen al desenvolupament de la maduresa vocacional. L'adolescent es troba en una "etapa vital resultat i expressió de les experiències que ha viscut i de com es concep a sí mateix" (Grañeras & Parras, 2008). Dins de la teoria cognitiu-conductual trobem que els processos de presa de decisions vocacionals han estat estudiats per la teoria de l'aprenentatge social de Krumboltz, que proposa que és el propi subjecte qui avalua l'adequació de les pròpies percepcions amb l'observació vicària del context vocacional per poder recollir informació rellevant que li permeti discriminar entre diferents alternatives possibles (Lobato, 2002). També pel model de Lent, Brown i Hackett als anys 90 a partir de les creences d'autoeficàcia i les expectatives de resultat com a elements destacats de la conducta vocacional (Rivas, 2005). Per últim, des del constructivisme vocacional i des de la psicologia cognitiva, s'ha adaptat la Teoria dels Constructes Personals (TCP) de Kelly per afirmar que els processos psicològics de la conducta vocacional depenen de la forma en que una persona anticipa la realitat i permet considerar com a similars a persones que comparteixen una mateixa estructura cognitiva.

Al nostre país Castaño als 80 retorna el sentit internacional de la psicologia vocacional enfront de l'ús inadequat del concepte d'orientació professional (Rivas, 2005). Amb una extensa proliferació d'instruments psicomètrics i tecnologies aplicades a l'assessorament vocacional, la tradició investigadora al nostre país es deutora dels esforços que des de la Universitat de València el catedràtic Francisco Rivas i col·laboradors han dut a terme (Lobato, 2002). Els factors considerats per aquesta recerca han estat estrets de l'Inventari de Factors Vocacionals (IFV) de Rivas & Pascual (2003) que autors com López González (2004) o Cepero (2009) s'han encarregat d'actualitzar en estudiants de secundària. Altres autors com Martínez Vicente, Segura & García (2016) l'han validat i ampliat per a persones amb discapacitat i des d'un enfocament qualitatiu s'han estudiat els factors d'influència per raó de gènere (Aristizabal, Ugalde & Álvarez Uría, 2018). Per a una visió integrada i amplia dels factors considerats en les teories exposades s'inclou la següent taula amb la que s'han dissenyat les preguntes del qüestionari de recerca (veure annex 1).

Taula 1. Adaptació pròpia dels factors d'influència en la presa de decisions
Condicionants físics: sexe-gènere, edat, pertinença a minories, NESE
Condicionants sociofamiliars: influències de l'entorn (familiar, sociocultural i comunitari), pressió familiar, expectatives familiars en relació al gènere, estructura sociofamiliar, nivell acadèmic familiar, grandària familiar, professió dels pares, ambient familiar, situació econòmica familiar, estatus socioeconòmic i classe social, tipus de residència, oportunitat d'estudiar i treballar.
Condicionants contextuais: estereotips socials i professionals (sortides, prestigi), influències del grup d'iguals, influències dels mitjans de comunicació, desitjabilitat vocacional, estructura econòmica, tecnològica i de producció (ocupació), polivalència o diversitat de rols laborals, coneixement del món laboral i realitat del món laboral entre sexes, coneixement del sistema educatiu, persones rellevants i referents per sexes, estereotips de gènere, oportunisme situacional.
Condicionants personals: autoconeixement, autoconcepte, autoeficàcia (constància, esforç i sacrifici), autopercepció vocacional, expectatives d'assoliment, locus de control, interessos expressats (preferències, inclinacions, gustos), motivacions intrínseques, trets de personalitat, competències i capacitats, estils i estratègies d'aprenentatge i de resolució de problemes, grau de maduresa vocacional, estils de decisió vocacional, valors.
Condicionants acadèmics: condicions acadèmiques (dificultat-facilitat, distribució horària, proximitat de la llar), rendiment acadèmic i expedient acadèmic, tipologia d'ensenyament, opcionalitat de matèries, assessorament vocacional rebut, recolzament i estimulació docent.

Font: elaboració pròpia a partir de diferents factors que condicionen la presa de decisions vocacional (Rivas & Pascual, 2003; López González, 2004; Grañeras & Parras, 2008; Cepero, 2009; Martínez Vicente, et al., 2016; Aristizabal, et al., 2018)

OBJECTIUS

- Analitzar de quina manera influeixen determinats factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en el seu procés de decisió de futur vocacional de dos centres educatius de diferent titularitat dins d'un mateix barri.
- Construir una sèrie de models que permetin visualitzar les representacions mentals dels estudiants, a partir dels factors considerats i ignorats en la seva presa de decisions.
- Aportar evidències a la comunitat educativa i a les famílies per ajudar-los a planificar els futurs processos d'orientació.

METODOLOGIA

Anàlisi del context

La recerca queda delimitada a dos centres de secundària de diferent titularitat que tenen com a mateix origen l'escolarització dels infants de les famílies obreres novingudes fa més d'un segle. Un dels centres és públic, pertanyent al Consorci d'Educació de Barcelona amb forta presència de famílies migrades i considerat centre de màxima complexitat. L'altre centre és concertat, pertanyent a una comunitat educativa catòlica amb diferents centres educatius a la província de Barcelona.

Participants i sessions de recerca

Els participants són 90 estudiants matriculats a 3r d'ESO durant el curs 2018-19 assistents a les sessions de recerca. En un principi es va considerar obtenir informació de la totalitat d'estudiants (120 estudiants). La participació ha estat del 78% dels estudiants previstos distribuïts entre el centre públic: 36 estudiants del grup A (65%), grup B (35%) i grup C (80%) i el centre concertat: 54 estudiants del grup A (96%) i grup B (96%). Per al perfil dels estudiants i l'anàlisi de resultats s'han tingut en compte 87 participants després de descartar dos casos com no vàlids i un cas per retirada un cop iniciada la sessió. Les sessions de recollida d'informació:

- Sessió 1: 05 de febrer de 2019 (9:00 – 10:00)
- Sessió 2: 07 de febrer de 2019 (9:00 – 10:00)
- Sessió 3: 07 de febrer de 2019 (13:30 – 14:30)
- Sessió 4: 12 de febrer de 2019 (9:00 – 10:00)

Perfil dels estudiants

El perfil d'estudiants d'aquesta recerca correspon a nois (56%) i noies (44%) estudiants de 3r d'ESO d'un centre concertat (62%) o centre públic (38%) amb l'edat de 15 anys (81%), 16 anys (18%) i un noi de 17 anys nascuts entre l'any 2002 i 2004. La distribució per sexe i centre és de: nois del centre concertat (37%), noies del centre concertat (25%), nois del centre públic (20%) i noies del centre públic (18%). La distribució per sexe i edat és de nois de: 15 anys (45%), noies de 15 anys (35%), nois de 16 anys (10%), noies de 16 anys (9%) i un noi de 17 anys.

L'estructura familiar d'aquests estudiants es distribueix entre: família nuclear (63%), família monoparental (21%), família de pares separats (10%), família reconstituïda (5%) i família adoptiva (1%). Dins d'aquesta estructura els participants són: fills petits (37%), fills únics (23%), fills grans (18%), fills mitjans (6%) i uns bessons. Per tant, la major part d'estudiants tenen germans: grans (43%) que corresponen a fills petits femenins (22%) i masculins (15%) o mitjans (6%). La resta de participants (15%) han omès aquesta dada perquè la pregunta al qüestionari no era prou explícita.

Procediment de recerca

Per portar a terme aquesta recerca és van seguir una sèrie de passos. En primer lloc, es va planificar una reunió informal amb les orientadores de cada centre per explicar la temàtica, procediment i consideracions ètiques de la recerca. Una de les orientadores va aconsellar canviar els participants de 4t a 3r d'ESO per obtenir dades menys influenciades per processos d'orientació. Una segona reunió va permetre obtenir confirmació dels centres a través del consentiment informat (veure annex 2) i fixar amb els tutors de cada grup-classe les sessions de recollida de dades.

Prèviament a cada sessió es va enviar un correu confirmatori amb l'horari i procediment a seguir per cada tutor o orientador durant les sessions. L'arribada als centres es va produir entre mitja hora i una hora d'antelació per poder tenir accés a l'aula d'informàtica. La preparació de l'aula va consistir en la disposició d'un full DIN-A3 davant de cada ordinador i en carregar l'enllaç al qüestionari en cada ordinador per estalviar temps (veure annex 1) i a continuació es va apagar el monitor per evitar distraccions durant la primera fase d'elaboració del dibuix.

Els estudiants van accedir a l'aula acompanyats pel tutor o orientador i van presentar formalment la recerca. És important indicar que les respostes han de ser individuals i que han de mantenir-se en silenci i concentrats per evitar possibles biaixos. S'ha d'indicar que no es tracta d'un examen de dibuix, ni té un valor estètic i que no s'ha d'esperar uns resultats des d'una lògica de correcte o incorrecte.

La sessió consisteix en uns primers 15 minuts de dibuix amb la consigna: *“Imagina que avui has de prendre una decisió respecte al teu futur professional. Fes un dibuix on surtin totes les persones i coses que tindràs en compte per poder prendre la teva decisió de futur professional”*. Els restants 45 minuts es respon al qüestionari carregat prèviament als ordinadors. Abans de l'enviament el qüestionari demana un codi: la primera lletra correspon al centre, la segona al grup-classe i la tercera a la numeració de cada estudiant en el llistat que cada centre disposa de cada grup-classe. Al finalitzar, els tutors o orientadors haurien d'escriure en el marge superior del dibuix el mateix codi per evitar falsejaments.

Materials

Per la realització del dibuix es necessita un paquet de DIN-A3, llapis amb goma suficients per cada sessió i una carpeta per guardar tot el material. Per al disseny del qüestionari estructurat s'ha utilitzat *Google Forms* que permet dissenyar una pantalla per pregunta i recollir de forma telemàtica les dades amb un full de càlcul (veure annex 1). Totes les preguntes són construïdes, excepte “sexe” que és de selecció, “any de naixement” que és numèrica dins d'un rang i “codi” amb una expressió regular: [VT] [ABC] [0-2] [0-9].

Els centres, per la seva part, han posat a disposició una aula d'informàtica amb ordinadors de taula i connexió a Internet. En el cas de no tenir terminals suficients, els mateixos estudiants han utilitzat el seus portàtils. Les aules tenien un ordinador del professor que permetia carregar la consigna en format diapositiva. És important garantir que funcioni Internet per no perdre les respostes del qüestionari i preguntar si per entrar als ordinadors és necessari una contrasenya. Els tutors o orientadors han de portar impresa que disposen de cada grup-classe per a la confecció del codi de cada participant.

RESULTATS

La informació obtinguda en els dibuixos i respostes del qüestionari ha sigut analitzada mitjançant el programa de recerca qualitativa *Atlas.ti 8* que ha permès codificar de forma temàtica la informació d'una manera inductiva. Posteriorment amb el programa *Excel* s'ha pogut analitzar les dades del perfil dels participants i s'han generat els gràfics dels condicionants d'influència. Finalment, la pertinència dels participants als diferents models organitzadors de la decisió vocacional s'ha construït a partir de la revisió sistemàtica i profunda de cada participant en base al nombre i tipus de factors vocacionals considerats. Carvalho & Taveira (2015) expliquen aquesta pràctica metodològica:

“A partir de un proceso de cuestionamiento inductivo, se identificaron las propiedades del discurso de los participantes, lo que permitió especificar las diferentes categorías. Posteriormente, a través de un cuestionamiento deductivo de interrogatorio, se confrontaron las categorías y sus propiedades con los datos del fenómeno de estudio (p. 25).”

Alguns factors relacionats amb les NESE, l'origen cultural de les famílies, el rendiment acadèmic dels estudiants o la formació i professió de dels progenitors i germans no ha pogut ser analitzada. En un principi, es va descartar incloure preguntes en el qüestionari perquè els estudiants facilitessin aquestes dades, considerant que els centres educatius eren millors informants. En canvi, s'ha observat que deixar per més endavant l'obtenció d'aquesta informació ha suposat no disposar aquestes dades per la seva discussió.

Models organitzadors de la decisió vocacional

Els models organitzadors de la decisió vocacional estan ordenats d'esquerra a dreta des de models més simples que consideren menys factors importants per a una adequada presa de decisions fins a models més complexos amb major nombre de factors. Des d'una perspectiva aplicada a la intervenció psicopedagògica, els models més simples necessitarien majors recursos i tasques d'orientació. Per

aprofundir en els elements, significats i implicacions de cada model és necessari llegir prèviament els resultats obtinguts per a tenir una visió ampla i profunda de cada model (veure annex 3).

Els estudiants de 3r d'ESO del centre públic i concertat que han participat en la recerca han conformat cinc models organitzadors de la decisió vocacional i dos submodels pel model C i D.

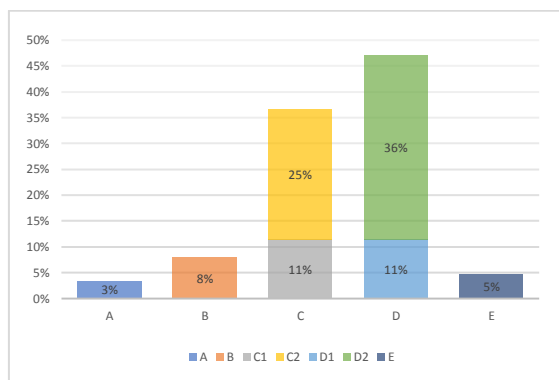

Figura 1. Grandària relativa de cada model i submodel

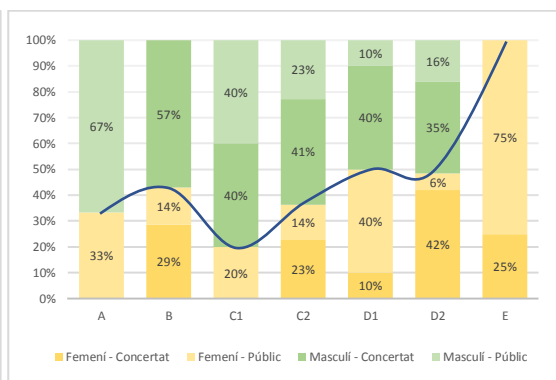

Figura 2. Distribució del sexe i centre educatiu per models i submodels

En el gràfic de l'esquerra (Figura 1) es pot observar la grandària relativa de cada model. Els models formen la clàssica corba de la normalitat que concentra el 84% dels participants al centre i un 16% als extrems. La indecisió vocacional es presenta, principalment, en els models A, B i C que corresponen a la meitat dels participants (48%) i l'altra meitat (52%) als models D i E corresponents a estudiants amb una elecció vocacional definida. Ara bé, la dificultat de decisió vocacional és present en major o menor mesura en tots els models i es correlaciona amb una major influència de l'entorn significatiu, sobretot el familiar. Els tipus d'indecisió observada per models és diferent. Els tipus d'indecisió observada en els models A i B és per manca de capacitat en la presa de decisions. En el cas del model C es relaciona més amb un ajornament de la decisió per més endavant. I per últim, en els models D i E és relaciona la indecisió amb una indefinició vocacional per dubtar entre diferents alternatives de preferència. En el gràfic de la dreta (Figura 2) es compara el sexe del participant i el seu centre educatiu amb la importància relativa per models. En aquest s'observa una tendència positiva de les noies enfront dels nois segons la complexitat dels models. En canvi, no existeixen diferències significatives en relació a la comparativa entre centres educatius.

El model A és el model amb menor nombre de participants (3%) i correspon en la seva majoria a nois (66%) i una noia (33%) de 15 i 16 anys. La mostra no es prou significativa per afirmar que el sexe és significatiu. La totalitat de participants correspon al centre públic i corresponen a fills de famílies nuclears o monoparental matern. És el model més vulnerable i amb major desmotivació que ha suposat que es delegui la decisió vocacional en la seva família o escola.

El model B equival a la dècima part d'estudiants (8%), principalment, del centre concertat (86%) però també del públic (14%) repartits de forma equitativa entre nois (57%) i noies (43%) de 15 i 16 anys. La seva estructura familiar és nuclear amb presència sobretot de germans petits. Per tant, els participants exerceixen el rol de germà o germana gran (43%) que en alguns casos podria suposar que no tinguessin referents concrets de professions o estudis post-obligatoris i només relacionessin el futur des d'una perspectiva laboral influïda per la família. En aquest model existeix una forta dependència emocional, ja que es considera el poder treballar en una feina al costat de la llar familiar. La seva escolarització en un centre concertat amb conviccions familiars i religioses podria explicar aquest fenomen. En un futur proper, aquesta incapacitat per prendre una decisió vocacional i la manca de seguretat en si mateixos podria suposar que es delegui l'elecció vocacional en la família o escola.

El model C és el segon model que aglutina majors participants (37%), principalment, nois (69%) però també noies (31%) d'ambdós centres educatius. La seva estructura de família és nuclear, principalment, amb germans (63%), família monoparental materna (16%) o de pares separats amb germans (16%). La seva posició entre els germans és la de fill petit (34%), fill únic (22%) o fill gran (19%). Dins del gradient intrínsec-extrínsec, les noies estan presents en el grup de motivació intrínseca (40%) i de motivació

extrínseca immaterial (30%) però només els nois apareixen motivats per interessos extrínsecs i materials. De la mateixa manera, això correlaciona de forma positiva amb el centre públic que augmenta des de la motivació intrínseca (36%), motivació extrínseca immaterial (50%) i motivació extrínseca material (75%). Per tant, tots els nois del centre públic tenen una motivació més extrínseca i material. Aquesta dicotomia entre interessos personals motivats per un factor extrínsec o per un factor intrínsec justifica la conformació de dos submodels.

El *model C1* considera uns interessos no vocacionals en base a una aspiració econòmica de caire lucratiu. La manca de voluntat per l'estudi i una immaduresa percebuda implica un ajornament de la decisió vocacional. El *model C2* tampoc considera interessos vocacionals però aquests prenen la decisió en base a interessos relacionats amb matèries escolars, activitats extraacadèmiques o experiències d'oci. En aquest submodel també es considera un ajornament de la decisió en el que la família tindria certa influència i no pas el centre escolar, el qual no es considera que influeixi en la decisió.

El *model D* és el model amb major nombre de participants amb gairebé la meitat de la mostra (47%). No hi ha diferència entre sexes que corresponen a nois (51%) i noies (49%) de 15 a 17 anys. Principalment, el model està compostat per estudiants del centre concertat (71%), però també del centre públic (29%). El plantejament de futur vocacional és professional (84%) per la major part d'estudiants del centre concertat (77%) i també del centre públic (23%) sense diferències entre sexes. Ara bé, els nois tenen més en compte els requisits previs i les noies tenen més en compte les finalitats, les quals també són les que majoritàriament consideren un futur vocacional de caire acadèmic (16%). En relació a l'estructura familiar pertanyen a famílies nuclears (56%), monoparental materna (27%) o de pares separats (10%), principalment, amb germans grans. Aquest fenomen podria suposar que els participants tinguessin més informació relacionada amb professions o estudis post-obligatoris determinats, cas contrari al del model B.

El *model D1* són persones amb una presa de decisions basada en una elecció vocacional sense cap representació d'una trajectòria prèvia o d'unes finalitats posteriors. La manca de consciència de dificultat es contraposa amb un sentiment pessimista sinó s'acompleixen les altes expectatives professionals esperades. Aquestes persones són molt vulnerables perquè la seva decisió no està justificada amb elements que permetin assolir-la. El confrontar aquesta elecció amb la realitat podria provocar un desajust psicològic que afecti al autoconcepte i perjudiqui l'autoestima, si no es consideren altres alternatives. En canvi, el *model D2* considera uns requisits previs i/o unes finalitats vocacionals en base a una elecció professional i/o acadèmica però de manera general i indefinida, per tant, és important que es considerin tots els requisits necessaris i un major nombre de dificultats per a traçar una trajectòria i uns objectius a curt termini per evitar desajustos entre la realitat i les expectatives d'assoliment considerades. Les professions de preferència considerades en els dos submodels són mediàtiques i de prestigi en base a uns estereotips socials. Aquestes estan relacionades amb els àmbits que habitualment els infants i púbers tenen en compte a l'hora de qüestionar-se "que volen ser de grans", com metges, policies, futbolistes o mestres. S'observa clarament una divisió sexual de les professions segons els rols habituals de gènere en els que la racionalitat, força física i seguretat són masculines, en canvi, la cura de persones i les arts estètiques són femenines. En aquest cas, ha sorgit un sentiment major d'inseguretat en la presa de decisions, relacionat amb una major consciència de dificultat respecte als nois, i també per una major pressió social de l'entorn.

El *model E* és finalment el model que ha presentat major maduresa vocacional en el que s'han considerat diferents etapes transitòries de manera consecutiva amb una finalitat acadèmica i professional a partir del moment present com a punt de partida. Aquest model correspon a una petita mostra de participants (5%) en el que en exclusiva són noies de 15 anys, principalment del centre públic. La mostra no és significativa però apunta una tendència i un horitzó de persones del sexe femení sense haver repetit cap curs, i apunta una tendència del centre públic que també passava en el model A que és el més simple. Això es podria interpretar com que l'escola pública aglutina un major nombre de persones amb una diferència més polaritzada entre estudiants d'un extrem que considera una planificació acadèmica i professional fins a estudiants sense cap trajectòria ni personal ni acadèmica. Aquests diferents nivells de rendiment van ser observats per l'investigador durant les sessions de recollida de la informació, i també

INDECISIÓ: Com decideixes el teu futur?

Els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional

va ser manifestada pels tutors del centre públic. En relació, a la seva estructura familiar són persones que conviuen en una estructura de família nuclear (75%), principalment, o en una família monoparental materna (25%). La seva posició entre els germans és la de fill petit o únic. El que suposaria com passava en el model D que aquestes estudiants poguessin tenir germans i germanes referents de trajectòries acadèmiques i professionals que poden actuar de model per a ells.

Condicions d'influència per sexe, centre educatiu i model

La influència familiar en la presa de decisions

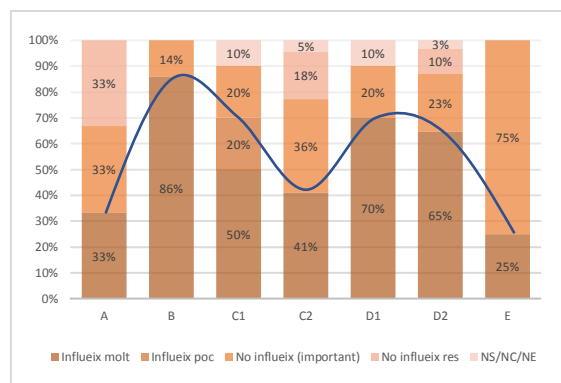

Figura 3. Influència familiar per models i submodels

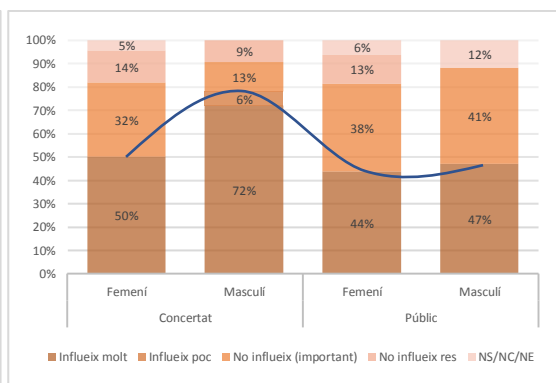

Figura 4. Influència familiar per centre educatiu i sexe

Els estudiants de 3r d'ESO consideren que l'entorn familiar influeix en la seva presa de decisions o, tot i no influir, és important perquè els hi dona suport i ajuda en la seva decisió o els hi donarà consells i opinions per a guiar-los en la recerca d'una elecció de futur. Els models on es considera que la família exerceix major influència són el model B (86%) i els submodels D1 (70%) i D2 (65%) conformats per estudiants del centre concertat en la seva majoria. Aquesta dada és coherent amb el gràfic de la dreta on s'observa que els estudiants del centre concertat consideren major influència familiar en la presa de decisió vocacional, en especial pel sexe masculí (78%). Aquesta característica també pot ser explicada perquè els valors familiars solen ser més explícits en els centres concertats. Aquesta informació va ser observada durant les sessions del centre concertat i també queda reflectit en la informació de la pàgina web que emfatitza el rol actiu de les famílies en aquest centre.

La influència dels amics en la presa de decisions

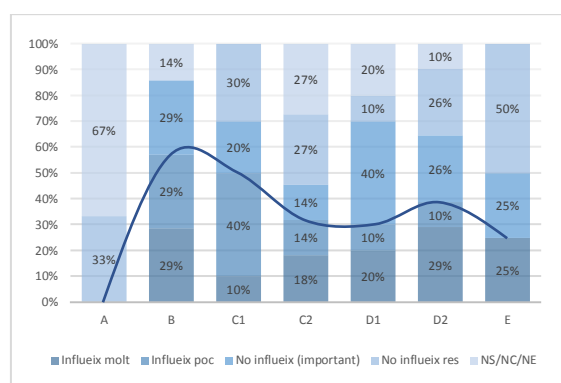

Figura 5. Influència dels amics per models i submodels

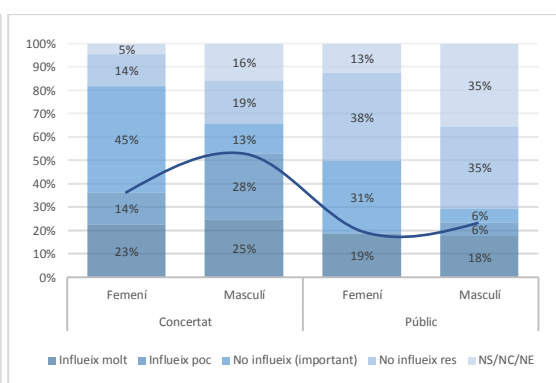

Figura 6. Influència dels amics per centre educatiu i sexe

Els estudiants de 3r d'ESO consideren que els grup d'iguals no influeix en la seva presa de decisions, encara que hi ha diferències entre centres educatius. En el centre concertat és considera major influència del grup d'amics, sobretot entre el grup de nois (53%) que en el centre públic, encara que per ambdós sexes aquesta influència és moderada. En el centre públic no existeixen diferències significatives entre nois i noies, encara que per a ells el grup d'iguals té més influència (24%). Per a elles, els amics no influeixen en aquesta decisió, encara que consideren més que els nois, que els amics poden ser importants

com a suport emocional en la seva decisió, tant en el centre concertat (45%) com en el públic (31%). El model B (58%) és on hi ha més influència dels amics respecte a la resta de models. D'una banda, la raó pot ser explicada perquè els valors de l'amistat són més explícits en el centre concertat, com passava en el cas dels valors familiars, però en aquest cas amb un grau menor. D'altra banda, la seva incapacitat en la presa de decisions vocacionals explicaria el fet que es considerin els amics o la família com una font d'informació.

La influència escolar en la presa de decisions

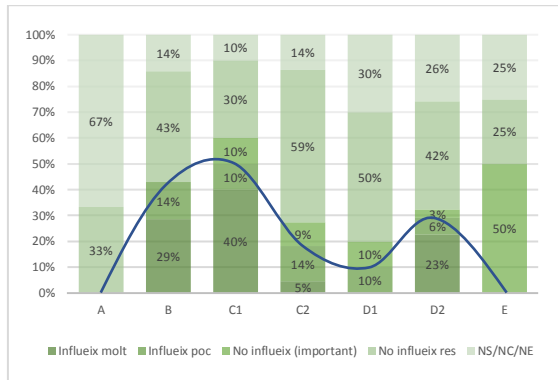

Figura 7. Influència escolar per models i submodels

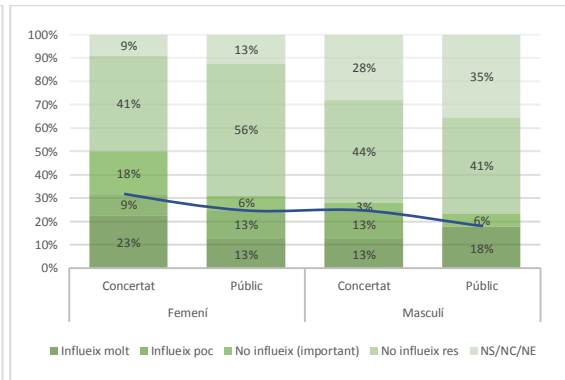

Figura 8. Influència escolar per sexe i centre educatiu

Els estudiants de 3r d'ESO consideren que el centre escolar no influeix en la seva presa de decisions, encara que la meitat de les noies de l'escola concertada tenen en compte aquesta influència de forma moderada o pensen que és important per la seva orientació vocacional, tot i no influir. Encara que els estudiants no tinguin consciència d'aquesta influència, l'escola pot afectar a la seva trajectòria de futur en funció d'unes determinades qualificacions que poden condicionar que es pugi accedir a uns o altres estudis. El que podria justificar que la major part dels estudiants no hagin tingut en compte el centre escolar és que es considera que els professors orienten en base a les qualificacions de les matèries escolars, i no en base a les preferències vocacionals dels estudiants al marge del seu rendiment acadèmic.

“Alguns professors et volen intentar orientar capficant-te la idea que has de fer tal cosa perquè treus tals notes. La meua resposta és bàsicament no fer-hi cas (...) hi ha vegades que els professors o les qualificacions no et defineixen del tot correctament, per tant, no crec que sigui un mitjà molt fiable.” [74]

La influència mediàtica en la presa de decisions

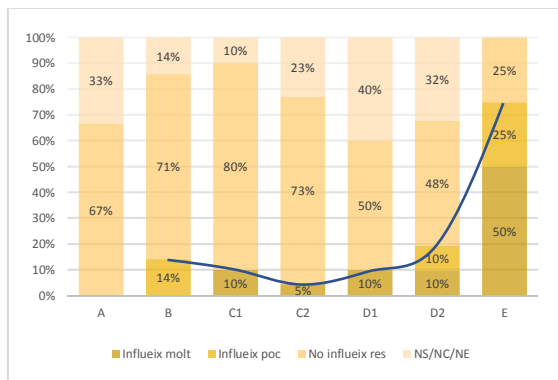

Figura 9. Influència mediàtica per models i submodels

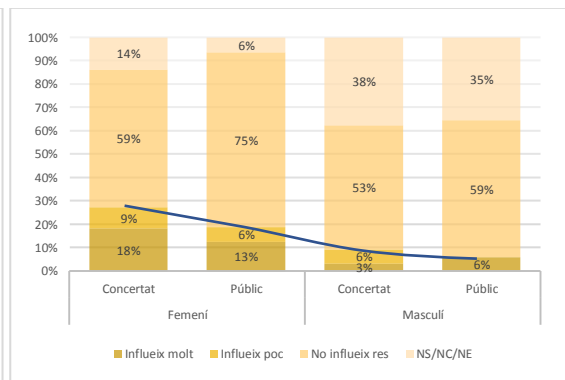

Figura 10. Influència mediàtica per sexe i centre educatiu

Els estudiants de 3r d'ESO consideren que les professions “de moda” o les que coneixen a través dels mitjans de comunicació no influeix per a res en la seva presa de decisions, malgrat que el tipus de professions escollides estan relacionades amb continguts audiovisuals que consumeixen a la televisió, com el futbol de primera divisió o actor de cinema, o a Internet amb el “fenomen influencer”.

“Els personatges públics d'Instagram o Youtube comercialitzen massa les seves carreres d'universitat, i això provoca que hi hagi moltes persones de la meua generació que vulguin estudiar turisme, fotografia o publicitat i relacions públiques.” [74]

En relació al sexe, les noies tenen més consciència de la influència dels mitjans, encara que de forma moderada. Les noies del centre concertat són qui creuen que influeix més (27%) i les del centre públic les que més consideren que no influeixen en res (75%). Els nois són qui menys han entès aquesta pregunta, tant del centre públic (35%), com del centre concertat (38%), el que fa indicar que hi ha menys consciència de la influència de les professions mediàtiques entre el sexe masculí. En relació als models, hi ha una tendència positiva en relació a una major consciència de la influència dels mitjans de comunicació en models més complexos, en especial en el model A que consideren majoritàriament que influeixen (75%). També és rellevant que en el model D, on els participants tenen una decisió vocacional definida, s'hagi entès menys la pregunta, tant en el submodel D1 (40%) com en el submodel D2 (32%), que faria indicar que encara que les professions de preferència són mediàtiques, ells no tenen consciència que els mitjans de comunicació han pogut influir en la seva elecció, per tant, podrien ser persones més influenciables o on la influència dels mitjans està més naturalitzada. Algunes persones del grup E tampoc han entès la pregunta (33%) i és que la pertinència a aquest model ha estat justificat per una manca de representació simbòlica de factors vocacionals.

La influència de la condició de gènere en la presa de decisions

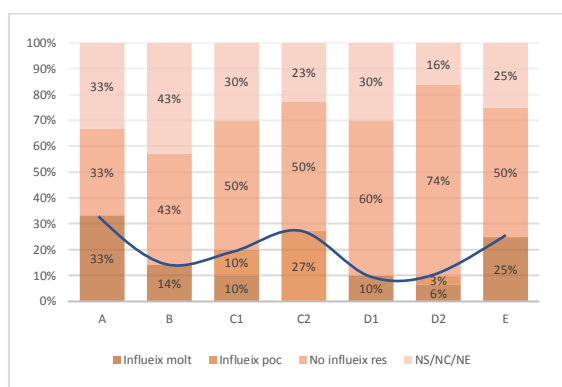

Figura 11. Influència de la condició de gènere per models i submodels

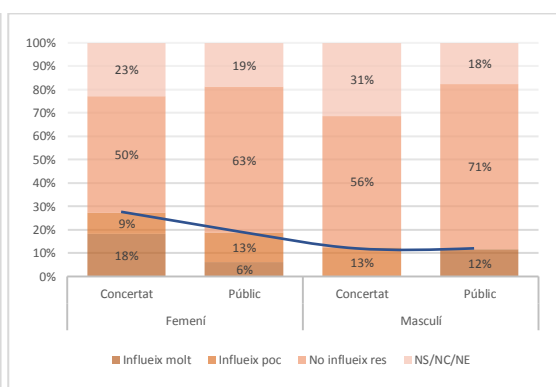

Figura 12. Influència de la condició de gènere per sexe i centre educatiu

Els estudiants de 3r d'ESO consideren que la condició de gènere no influeix per a res en la seva presa de decisions, encara que aquests resultats es poden explicar perquè la seva opinió es basa en la seva pròpia experiència, és a dir, com a ells i a elles no els hi influeix consideren que el gènere no serà un factor important en la seva presa de decisions o perquè les diferències de gènere i la divisió sexual de les professions està naturalitzada.

“No m'influeix amb la meua decisió perquè si jo vull dedicar-me a una professió no m'importa ser dona o home.” [50] “No crec que hi hagin professions especials per homes/dones, això no és res que influeixi sobre mi.” [51] “Personalment no m'influeix, però per desgràcia a algunes persones de la societat sí. Simplement crec que la dona i el home no han de tenir cap favoritisme, no té res a veure el nostre sexe amb el nostre treball, o almenys així hauria de ser.” [63]

Les noies del centre concertat són qui han considerat que el gènere podria influir en la seva presa de decisions (27%) i els nois d'aquest mateix centre qui menys han entès la pregunta (31%). El model D relacionat amb una decisió professional explícita són qui consideren que no influeix en res la condició de gènere, tant en el submodel D2 (74%) com en el D1 (60%). El submodel D2 és el que considera requisits previs com els estudis universitaris i és també on es va poder observar la divisió sexual entre professions masculines de l'àmbit tècnic i esportiu i les femenines relacionades amb la cura de persones i les arts. El model B que relaciona la decisió de futur amb unes condicions laborals són qui menys han entès la pregunta relacionada amb la condició de gènere (43%), malgrat ser l'àmbit laboral on sempre hi hagut més diferència entre gèneres.

DISCUSSIÓ

En aquesta recerca s'ha volgut aportar evidències sobre quins són els factors que consideren els estudiants de 3r d'ESO que podrien influir en la seva presa de decisions de futur vocacional. Els resultats s'han construït a partir del sorgiment d'una sèrie de models organitzadors en funció de les dades sobre la

representació del procés de decisió en relació als factors considerats com a importants. A més, s'han analitzat les seves diferències segons la influència de diferents entorns i en consideració al centre educatiu de procedència i al sexe del participant. Malgrat en un dels centres hi va haver més restriccions temporals i d'accés als participants, els resultats obtinguts han permès aprofundir en el sentit d'aportar informació en la mateixa línia que recerques precedents.

Maduresa i indecisió vocacional

La *maduresa vocacional* mesura el grau en que un estudiant planifica la seva presa de decisions en comparació al seus iguals. Es considera major maduresa quan la decisió és pren per un mateix en relació a interessos vocacionals propis sota unes perspectives realistes de les professions. A més a més, tot i tenir consciència d'una sèrie de condicionants personals i socials que afecten a la seva decisió és capaç de fixar-se unes fites que li permetin materialitzar una elecció vocacional (Lucas & Carbonero, 2003; Santana, Feliciano & Santana, 2013). Els participants dels models més simples (A i B) no són capaços de decidir per si mateixos i han delegat la decisió en la seva família o escola, els models C han ajornat la decisió per més endavant en busca de referents orientadors i els models més complexos D i E malgrat les seves diferències de maduresa, tampoc no consideren suficient tots els condicionants personals i contextuals que influiran en la seva decisió.

Com afirma Álvarez, Bisquerra, Espín & Rodríguez (2007) la maduresa vocacional evoluciona de manera progressiva, amb períodes d'estancament, cap a un increment de la mateixa durant el batxillerat o els CFGS, i així ha sigut comprovat en diferents estudis que comparen l'ESO amb altres etapes superiors (Romero et al., 2012; Santana et al., 2013). A més a més, en aquesta etapa de l'ESO els adolescents elaboren una representació del seu projecte de vida des de la incertesa, ja que desconeixen els factors rellevants a l'hora de prendre una decisió vocacional. Per tant, es fa imprescindible planificar un procés d'orientació pre-vocacional per evitar situacions d'ansietat i angoixa propi de la *indecisió vocacional complexa* descrita per Crites als anys 80 (López González & Rivas, 2003).

“La orientación vocacional es un instrumento indispensable para el desarrollo de la madurez, por cuanto contribuye a optimizar las elecciones de los sujetos en consonancia con sus intereses, sus competencias y su rendimiento académico. Que una persona posea un mayor o un menor grado de madurez vocacional depende, en gran medida, de las actividades de orientación pre-vocacional o de la educación gradual hacia la madurez. El camino que conduce a la misma no puede dejarse en manos del azar ni debe recorrerse de manera precipitada (Santana Vega, 2009; Santana, Feliciano y Cruz, 2010; Rodríguez Moreno, 2003; Anaya y Repetto, 1998; Álvarez e Isus, 1998 citat a Santana et al., 2013)”

En general, els resultats mostren una tendència positiva de les noies enfront dels nois. Si comparem els diferents models (veure figura 2) amb el sexe i centre educatiu podem observar que les noies tenen més presència en models més complexos i els nois en models més simples. Luzzo & McWhirter (2001) van comprovar que les noies planifiquen més el seu procés de decisió vocacional perquè perceben més les barreres socioculturals amb les que es poden trobar en el futur. En la nostra recerca, les noies han manifestat sentiments d'inseguretat i major pressió social de l'entorn familiar. En el model C són també qui tenen més interessos intrínsecs i immaterials respecte als nois del mateix model, que han considerat més els interessos extrínsecs i materials, com l'aspiració econòmica, com a finalitat professional.

Interessos vocacionals, influència mediàtica i divisió sexual de les professions

Els *interessos vocacionals* han estat classificats en quatre grans grups segons la seva avaluació: 1) interessos expressats (preferències), 2) interessos manifestos (observació), 3) interessos testejats (psicometria) i 4) interessos inventariats (classificació). Els interessos vocacionals o personals dels diferents models estarien relacionats amb les preferències vocacionals. Segons Rivas & Pascual (2003) i Cepero (2009) aquestes serien més predictores que altres tipus d'interessos presentats en un procés d'orientació com els inventaris professionals. La congruència entre les preferències i els interessos inventariats explicaria la persistència o estabilitat carreres universitàries o ocupacions de futur (Martínez-Vicente et al., 2016).

Les preferències expressades en els models D i E denoten una clara influència mediàtica de les professions relacionades amb estereotips socials i rols de gènere. Malgrat aquest condicionant, els estudiants no consideren que els mitjans de comunicació o la seva condició de gènere, influeixi en la seva

dedició, a excepció d'algunes poques participants femenines que tenen més consciència de la influència dels mitjans i de les desigualtats de gènere que representen la minoria. Els participants del sexe masculí és qui menys han entès aquestes preguntes, això ens indica una manca de consciència problema (insight) entre els nois.

Les eleccions vocacionals d'aquests adolescents són un reflex de la construcció social existent a la nostra societat, el rol social assignat a cada gènere i la interacció emmotlladora de l'entorn significatiu que defineix el que és masculí i el que és femení i normalitza de forma natural les desigualtats. La causa radica en les associacions estereotipades que fan els nois i noies de secundària sobre certes professions que els hi confereixen determinades característiques masculines i femenines (Grañeras et al., 1998; Monje & Hernández, 2004; Sánchez, 2009 citat a Cepero, 2009).

En el model D, àmbits com la medicina, la psicopedagogia, la comunicació o les arts estètiques han estat escollides per les noies de forma íntegra, a excepció de la medicina que també ha estat de preferència entre els nois. Aquestes professions estan dominades per les relacions socials i humanitàries relacionades amb el camp assistencial, sanitari i artístic, on es transfereix el rol de mare i esposa de la llar familiar al món laboral i tenen poca demanda social, estan allunyades del poder i moltes vegades mal remunerades (Grañeras et al., 1999; Carabaña, 1996; Gil, 2004 y Suárez, 2004 citat a Cepero, 2009), a excepció de la professió mèdica, amb estatus, prestigi social i poder i que es veu reflectit en la major preferència masculina, que gairebé s'igualava a la de les noies, encara que aquestes es plantegen ocupacions com la pediatria o la infermeria de nounats que confirma novament la divisió sexual en la presa de decisions vocacionals. Segons Ricoy & Sánchez-Martínez (2016) una presa de decisions per l'elecció d'uns estudis amb unes expectatives laborals vertebrades per la divisió sexual de les professions resulta històricament negativa perquè construeix unes representacions mentals contràries a les expectatives d'una societat sense barreres ideològiques per tothom.

Influència familiar i dels iguals

Els entorns de socialització influeixen en qualsevol decisió presa pels adolescents actuals. La presa de decisions vocacionals relacionada amb unes aspiracions i unes eleccions individuals estan influïdes de manera important per factors contextuals i socials. La família s'erigeix com el principal entorn d'influència entre els participants de la nostra recerca i destaca la seva influència en les diferents investigacions internacionals que han tractat la temàtica (Fernández, García & Rodríguez, 2016). En la nostra recerca per a un 50-70% dels participants influeix en la seva presa de decisions, que augmenta a un 80-90% si considerem també els participants que consideren que la família els hi donarà suport, ajuda, consells i opinions encara que es consideren autònoms en l'elecció.

Schultheiss et al. (2001) considera que les figures determinants són els pares i no pas els germans que no sembla ser que tinguin influència. Encara que tots els membres de la família són importants perquè donen suport, proximitat emocional i estímul per a que l'adolescent prengui la decisió vocacional per si mateix. La formació i professió de pares i germans no ha pogut ser obtinguda per la dificultat en la seva obtenció en aquesta recerca. L'anàlisi per models sembla indicar que els germans grans tindrien alguna mena d'efecte positiu en models més complexos (models D i E) i un efecte negatiu en models més simples amb menor presència de germans grans (model B). Cortés & Conchado (2012) i Dahling & Thompson (2010) consideren que sí són importants perquè poden actuar com a models, com a fonts d'informació de determinades opcions acadèmiques i professionals; el que podria confirmar que els adolescents amb germans grans tenen més informació vocacional, que suposa major maduresa a l'hora de plantejar-se una presa de decisions.

Els amics no influeixen en la presa de decisions però entre el grup de nois del centre concertat és on més influeixen, en especial en els models B i D. Els participants masculins d'ambdós models han estat els més influenciats per la família i els amics, encara que les noies consideren en major mesura el suport emocional que suposen el grup d'iguals sense influir en la seva decisió. Paa & McWhirter (2000) i Lease & Dahlbeck (2009) evidencien l'ordre d'influència considerada entre estudiants de secundària. En aquestes investigacions es troba que el pare o la mare són els que més influeixen, seguits en segon terme per les amigues o amics segons fossin noies o nois, respectivament.

Influència escolar i del professorat

En relació als models organitzadors de la decisió vocacional no existeixen diferències significatives entre centres segons la seva titularitat. Encara que la influència familiar i dels amics ha estat major en el centre concertat, principalment pel sexe masculí dels models B i D. En el cas del centre públic s'observa una major dispersió dels participants entre els models que es pot interpretar com que a l'escola pública hi conviuen estudiants amb diferències de maduresa vocacional molt més accentuades que en els centres concertats, amb una major concentració d'estudiants amb perspectives vocacionals menys indiferenciades.

Entre un 70-80% dels estudiants consideren que l'entorn escolar no influeix en el seu procés de decisió vocacional. Aquesta dada és coherent amb els resultats trobats per Fernández, et al. (2007) en estudiants de 4t d'ESO des d'una perspectiva quantitativa, on es confirma la baixa valoració dels processos d'orientació escolar en comparació amb altres elements com les pròpies preferències (interessos expressats) o la influència familiar, que com en aquesta recerca han estat els elements que més importància han donat els participants.

Ricoy & Sánchez-Martínez (2016) des d'una perspectiva qualitativa, més relacionada amb la nostra metodologia, obtenen com a resultat general que els adolescents no consideren que el professorat els pugui motivar i, fins i tot, en alguns casos no aproven l'actitud que els hi transmeten els docents. Com també es pot observar en la nostra recerca, la poca influència que alguns participants consideren que té l'entorn escolar es relaciona, només amb el contingut i l'atractiu curricular de les matèries. Paa & McWhirter (2000) i Lease & Dahlbeck (2009) conclouen, segons l'ordre d'influència considerada per noies i nois de secundària, que el professorat i orientadors són els menys rellevants per la decisió, ja que apareixen com els menys rellevants després de la família i els amics.

Carvalho & Taveira (2015) recullen una gran part de la recerca internacional per afirmar que encara que els estudiants no tinguin consciència d'aquesta influència, l'entorn escolar afecta a la seva trajectòria a través del rendiment acadèmic, l'ambient escolar, les expectatives docents o la relació pedagògica inherent a les matèries impartides per determinats professors relacionades amb la creació d'oportunitats d'exploració i d'aprofundiment en els continguts curriculars, que poden condicionar la presa de decisions, les aspiracions de futur o les creences dels estudiants. A més, els docents s'erigeixen com a models professionals i transmeten representacions, estereotips i creences personals sobre les diferents professions.

IMPLICACIONS

Es fa necessari validar els resultats obtinguts amb un major nombre de participants d'altres centres educatius amb altres característiques socioculturals que permeti observar diferències i similituds. La informació obtinguda a través dels qüestionaris ens permet obtenir una bateria d'ítems per la creació d'un instrument psicomètric que permeti aportar validesa i fiabilitat als models presentats, els quals haurien de confirmar-se amb una anàlisi factorial confirmatòria. Les NESE, l'origen cultural familiar, la mitjana de l'expedient i la formació o professió dels progenitors i germans també hauria d'incloure's.

Els models organitzadors de la decisió vocacional poden ser una eina complementària als processos d'intervenció psicopedagògica dels centres educatius. Els models tenen una finalitat interna del propi equip psicopedagògic i no ha de sortir reflectida en cap informe de comunicació pels destinataris a fi d'evitar etiquetatges. També són una eina que facilita el procés d'acompanyament per ajudar a reconèixer quines són les tasques i recursos orientadors necessaris en cada procés individual.

Les tasques i recursos orientadors per a qualsevol dels estudiants de secundària segons aquest estudi serien: tècniques per millorar la planificació vocacional amb l'elaboració d'un projecte de Vida Professional (ProVP) com el que proposa Barcelona Activa¹. És important desenvolupar competències d'autonomia i responsabilitat individual amb coneixements i procediments que evitin que l'estudiant ajorni o delegui la decisió en altres persones per un sentiment d'inseguretat o incertesa. A més de contribuir a fixar uns objectius vocacionals coherents i adaptats a les possibilitats reals d'una determinada trajectòria vocacional considerant la influència dels diferents contextos.

¹ Consultar el ProVP de l'espai Porta22 de Barcelona Activa: <https://treball.barcelonactiva.cat/porta22/es/joves/projecte-pro-vp.do>

És important impulsar projectes per als nois i noies donades les diferències trobades. D'una banda, cal invertir més recursos en millorar la immaduresa vocacional més acusada entre els estudiants masculins i crear major percepció de les dificultats i requisits d'una determinada elecció vocacional. D'altra banda, entre les estudiants femenines es fa necessari donar suport emocional en la presa de decisions, donat que són majoritàriament qui majors sentiments d'inseguretat i d'ansietat manifesten, ja que són més conscients de les barreres professionals que es poden trobar en un futur. És important desconstruir els estereotips de gènere i la divisió sexual de les professions a través de metodologies que fomentin la participació, reflexió i crítica en relació al poder d'influència del mitjans de comunicació i a les desigualtats de gènere presents en l'elecció de carrera vocacional.

Entre els estudiants que han manifestat major indecisió és d'utilitat sistemes cronològics com la línia del temps o la metodologia prospectiva de la construcció d'escenaris de futur per seqüenciar i visualitzar diverses alternatives. En tot aquest procés es fa necessari la participació de l'entorn familiar com a principal entorn d'influència considerada per aquests joves. La intervenció amb les famílies té diferents implicacions que van des de tallers puntuals fins a projectes com les comunitats d'aprenentatge.

És prioritari crear un projecte educatiu on els centres i el seu professorat siguin percebuts per estudiants i famílies com a persones referents en la presa de decisions, capaços d'assessorar sobre el futur acadèmic i professional dels seus alumnes. Un major interès per les trajectòries dels estudiants en base als seus interessos vocacionals, una millor relació entre el professorat i els seus alumnes per a elaborar un ProVP i una formació continua dels docents per a millorar el seu rol d'assessor vocacional des de les seves matèries curriculars pot contribuir a millorar aquesta baixa consideració que els estudiants han manifestat que té l'entorn escolar en la seva presa de decisions de futur professional.

Finalment, per a una intervenció més individualitzada es detallen algunes consideracions a tenir en compte per cada model. En el model A és important explorar uns interessos no expressats mitjançant proves o inventaris i millorar aquesta desmotivació generalitzada. En el model B, explorar uns interessos no expressats i ampliar el coneixement de les possibilitats formatives i professionals de futur. En el model C, a partir dels interessos actuals dels estudiants aconseguir transformar-los en eleccions vocacionals a partir de la motivació i l'esforç personal. En el model D, ajudar a reflexionar sobre si l'elecció de preferència considera tots els requisits necessaris per assolir-la o es basa només en estereotipats socials. Finalment, donar eines per a que el model E pugui assolir les diferents etapes planificades amb seguretat.

Agraïments: Núria Martorell (UAB), Màrius Martínez (UAB), Juan Muñoz (UAB) i Francisco Tirado (UAB) i a tots els responsables i estudiants del centre públic i concertat que han participat en la recerca. Gràcies també a la col·laboració i suport incondicional de l'Alba, la Sheila i la dels meus pares.

REFERÈNCIES

- ÁLVAREZ, M., BISQUERRA, R., ESPÍN, L. & RODRÍGUEZ, S. (2007). *La madurez para la carrera en la Educación Secundaria*. Sevilla: EOS.
- ÁLVAREZ GONZÁLEZ, M. (2010). Los nuevos desafíos de la orientación educativa en el escenario escolar. *Revista Orión*, 5, 9-26.
- ARISTIZABAL, P., UGALDE, A. & ÁLVAREZ-URÍA, A. (2018). Yo elijo, tú eliges, ellas eligen. Orientación y toma de decisiones de las chicas en la escuela//I choose, you choose, they choose. Orientation and decision making of girls at school. *REOP - Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 28(3), 99-114.
- CARVALHO, M. & TAVEIRA, M. (2015). El papel del profesorado en la toma de decisiones académico y profesionales del alumnado = Teacher role on student's academic and vocational decisions making. *REOP - Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 25(3), 20-35.
- CEPERO, A.B. (2009). Las preferencias profesionales y vocacionales del alumnado de Educación Secundaria y Formación Profesional Específica. Granada: Universidad de Granada. [Tesis].
- COROMINAS, E. (2006). Nuevas perspectivas de la orientación profesional para responder a los cambios y necesidades de la sociedad de hoy. *Estudios sobre Educación*, 11, 91-110.
- CORTÉS, A. & CONCHADO, A. (2012). Los contextos parentales y académicos y los valores laborales en la toma de decisiones en Bachillerato. *Estudios sobre Educación*, 22, 93-114.
- DAHLING, J. & THOMPSON, M.N. (2010). Contextual supports and barriers to academic choices: a policy capturing analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 77, 374-382.
- ECHEVERRÍA, B. (2008). Configuración de la profesionalidad. En B. Echeverría (Coord.), *Orientación Profesional* (pp. 23-68). Barcelona: UOC.
- FERNÁNDEZ, C.M., PEÑA, J.V., VIÑUELA, M.P. & TORÍO, S. (2007). Los procesos de orientación escolar y la toma de decisiones académica y profesional. *Revista Complutense de Educación*, 18(2), 87-103.
- FERNÁNDEZ GARCÍA, C.M., GARCÍA PÉREZ, O. & RODRÍGUEZ PÉREZ, S. (2016). Los padres y madres ante la toma de decisiones académicas de los adolescentes en la educación secundaria: Un estudio cualitativo. *Revista mexicana de investigación educativa*, 21(71), 1111-1133.
- GRAÑERAS, M., LAMELAS, R., SAGALERVA, A., VÁZQUEZ, E., GORDO, J. L. & MOLINUELO, J. (1998). La investigación sobre educación intercultural. *Grañeras, & Otros, Catorce años de investigación sobre las desigualdades sociales en España*, 111-150.
- GRAÑERAS, M., & PARRAS, A. (2008). *Orientación educativa: Fundamentos teóricos, modelos institucionales y nuevas perspectivas*. Madrid: Ministerio de Educación, Política Social y Deporte – CIDE.
- LEAL, A. (2006). Simbolización gráfica: medio de expresión e instrumento del pensamiento. *Infancia y Aprendizaje*, 29(2), 203-218.
- LEASE, S. & DAHLBECK, D. (2009). Parental influences, career decision making attributions and selfefficacy. Differences for men and women?. *Journal of Career Development*, 36(2), 95-113.
- LOBATO, C. (2002). Psicología y asesoramiento vocacional. *Revista de psicodidáctica*, (13), 117-130
- LÓPEZ GONZÁLEZ, M.L. & RIVAS, F. (2003). Toma de decisions vocacionales. En F. Rivas. (2003a). *Asesoramiento vocacional: teoría, práctica e instrumentación*. Barcelona. Ariel
- LÓPEZ GONZÁLEZ, M.L. (2004). *La toma de decisiones en los sistemas de autoayuda y asesoramiento vocacional (SAV-R y SAVI-2000): propuesta y validación de un modelo de decisión vocacional*. [Tesis].

- LUCAS, S. & CARBONERO, M.A. (2003). Madurez Vocacional. En F. Rivas. (2003a). *Asesoramiento vocacional: teoría, práctica e instrumentación*. Barcelona. Ariel
- LUZZO, D. A. & MCWHIRTER, E. H. (2001). Sex and Ethnic Differences in the Perception of Educational and Career-Related Barriers and Levels of Coping Efficacy. *Journal of Counseling & Development*, 79: 61-67.
- MARTÍNEZ-CLARES, P., PÉREZ-CUSÓ, F.J. & MARTÍNEZ-JUÁREZ, M. (2014). Orientación Profesional en Educación Secundaria. *Revista Electrónica Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 17(1), 57-71.
- MARTÍNEZ-VICENTE, J.M., GARCÍA, I. & SEGURA, M.A. (2015). Características de los intereses inventariados y expresados en Educación Secundaria. *Bordón. Revista de Pedagogía*, 67 (4), pp. 107-123.
- MARTÍNEZ-VICENTE, J., SEGURA GARCÍA, M. & GARCÍA MARTÍNEZ, I. (2016). Desarrollo vocacional y factores que influyeron en la elección vocacional en personas discapacitadas con estudios universitarios insertadas laboralmente. *International Journal of Developmental and Educational Psychology (Revista INFAD de Psicología)*, 3(1), 539-548.
- MORENO MARIMÓN, M., SASTRE, G., BOVET, M. & LEAL, A. (1998). *Conocimiento y Cambio. Los modelos organizadores en la construcción del conocimiento*. Barcelona: Paidós.
- PAA, H. & MCWHIRTER, E.H. (2000). Perceived influences on High School students' current career expectations. *Career Development Quarterly*, 49, 29-49.
- PLANAS, J.A. (2008). Las nuevas perspectivas de la orientación. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 19(1), 101-107.
- RICOY, M.C. & SÁNCHEZ-MARTÍNEZ, C. (2016). Preferencias académicas y laborales en la adolescencia: Una perspectiva de género. *Estudios pedagógicos (Valdivia)*, 42(2), 299-313.
- RIVAS, F. & PASCUAL, F. (2003). Inventario de influjos/circunstancias vocacionales. En F. Rivas. (2003a). *Asesoramiento vocacional: teoría, práctica e instrumentación*. Anexo Capítulo 1. Barcelona. Ariel
- RIVAS, F. (2005). Psicología vocacional: propuesta de un nuevo enfoque integrado de la actividad cognitivo conductual del asesoramiento vocacional. *Revista de Psicología y Educación*, 1(1), 135-166.
- RIVAS, F. (2007). ¿Conducta y asesoramiento vocacional en el mundo de hoy?. *Revista Electrónica de Investigación Psicoeducativa*, 5 (1), pp. 5-14.
- ROCABERT, E. (2006). Indicadores de la Psicología Vocacional. Valencia: Universidad de Valencia.
- ROMERO, S., ÁLVAREZ, V., GARCÍA, S., GIL, J., GUTIÉRREZ, A., SECO, M., JAÉN, A., MARTÍN, A., MARTÍNEZ, C., MOLINA, L. & SANTOS, C. (2012). El alumnado de Formación Profesional Inicial en Andalucía y sus necesidades de Orientación. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 23 (2), 4-21.
- SÁNCHEZ, MA. F. (2004). *Orientación laboral*. Madrid: Sanz y Torres.
- SANTANA VEGA, L., FELICIANO GARCÍA, L. & SANTANA LORENZO, J. (2013). Madurez y autoeficacia vocacional en 3º y 4º de ESO, Bachillerato y ciclos formativos. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 24(3), 8-26.
- SCHULTHEISS, D.E.P., KRESS, H.M., MANZI, A.J. & GLASSCOCK, J.M.J. (2001). Relational Influences in Career Development: A Qualitative Inquiry. *The Counseling Psychologist*, 29(2), 216-241.
- VILLARDÓN GALLEGU, L. (2012). Orientar en la incertidumbre. ¿Quién orienta al orientador?. *Ponencia presentada en el VI Encuentro Estatal de Orientadores, Bilbao (España)*.

Annex 1: qüestionari sobre el procés de decisió de futur professional

Aquestes preguntes no són un examen, per tant, no hi ha respostes correctes o incorrectes. Contesta amb la major sinceritat i estiguis concentrat en la resposta a cada pregunta.

* **Necessari**

(1/10). Què has dibuixat? Explica detalladament cada element del teu dibuix de manera que qualsevol persona el pugui entendre. *

(2/10). Quines coses de les que t'agrada fer surten al dibuix? Per què aquestes coses i no unes altres? *

(3/10). Quines persones apareixen en el dibuix? De quina manera influencia la seva opinió en la teva presa de decisions de futur professional? *

(4/10). Quina de les coses de les que has dibuixat o representat és més important per a tu a l'hora de decidir? *

(5/10). Quines de les teves característiques (personalitat, intel·lectuals, físiques o de gènere) influeixen en la teva presa de decisions? *

(6/10). Com influeix en la teva presa de decisions...

... el teu entorn familiar? *

... el teu grup d'amics? *

... l'entorn escolar? *

... les professions "de moda" o les que coneixes a través dels mitjans de comunicació? *

... el fet de que siguis home o dona? *

(7/10). Quines facilitats i dificultats et trobes a l'hora de prendre aquesta decisió? *

(8/10). Què o qui creus que podria fer-te canviar la teva decisió? Per què? *

(9/10). Què creus que et fa falta per poder escollir la teva professió ideal? *

(10/10). Després d'aquestes preguntes, afegiries alguna cosa més en el teu dibuix? Canvia alguna cosa en la teva decisió? *

Sexe *

Maqueu només un oval.

☐ Masculí

☐ Femení

☐ Altres

Any de naixement *

Amb qui convius a casa teva? Si tens germans especifica si són grans o petits respecte a tu. *

Totes les persones que viviu junts, incloent-te a tu.

Codi

Aixeca la mà i espera a que t'assignin un codi al qüestionari

Annex 2: consentiment informat i carta d'autorització als pares

El Sr./Sra.....amb, DNI núm..... manifesta haver estat informat/da sobre les condicions de participació d'un projecte de fi de grau de psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona que tracta d'analitzar en quina mesura influeixen els factors implicats en la presa de decisions de futur professional dels alumnes de 3r d'ESO.

El *propòsit* d'aquesta recerca és la construcció d'una sèrie de models que contribueixin a visualitzar les representacions mentals dels alumnes, en relació, a aquesta presa de decisions que és tant important en aquesta etapa de desenvolupament acadèmic i personal.

Els *beneficis* d'aquesta recerca tenen un impacte en el procés de presa de decisions dels participants, de les seves famílies, del centre educatiu o d'altres agents interessats en l'orientació professional i permet preparar i planificar actuacions socioeducatives des de l'àmbit escolar a nivell individual i/o de grup.

El *procediment* és l'elaboració individual d'una producció gràfica figurativa en forma de dibuix que permeti posteriorment respondre a un qüestionari anònim de resposta oberta. La *durada* prevista és d'una hora dins de l'horari lectiu del centre durant la classe de tutoria durant el mes de febrer del 2019.

El participant té *dret a negar-se a participar o a retirar-se un cop iniciada la investigació*. Per a qualsevol dubte sobre el procés de recerca, pot contactar amb la persona responsable que és el sota firmant com a investigador a través del centre educatiu.

L'investigador s'ha compromès a *protegir la confidencialitat de les dades* mitjançant la creació d'un fitxer que inclou les garanties del nou reglament UE 2016/679 de 27 d'abril de 2016 (RGPD) relatiu a la protecció de les persones físiques en lo que respecta al tractament de dades personals i a la lliure circulació d'aquestes dades. Així mateix, tots els participants podran accedir a les conclusions finals, un cop finalitzat l'estudi.

En relació a les dades anteriors, **autoritzo a en/na..... a participar en aquest projecte. I accepto i ratifico les condicions requerides i dono el meu consentiment per a portar a terme el propòsit especificat signant el present document.**

Moltes gràcies per la seva participació.

Nom:
DNI:
Representant

Nom: David Lamora
DNI:
Investigador

Benvolguda família,

Des de les sessions de tutoria estem col·laborant en una **activitat d'orientació professional** promoguda per un estudiant del grau de psicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona que pretén millorar el procés de decisió de futur professional dels estudiants de secundària.

L'activitat consisteix en la elaboració d'un dibuix i la resposta a un qüestionari sobre la decisió de futur professional. En aquesta activitat hi participaran tots els **alumnes de 3r d'ESO**. La durada prevista és d'una hora durant una de **les sessions de tutoria** de les setmanes **del 4 al 15 de febrer**, en horari escolar.

Els qüestionaris són anònims i en cap cas les dades obtingudes s'utilitzaran per a un altre propòsit que no sigui el de treure conclusions a nivell de centre.

En relació a la informació anterior, autoritzo a en/na..... a participar en aquesta activitat, signant aquest document.

Ben cordialment,

Director/a

Annex 3: models organitzadors de la decisió vocacional

Model A: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació ni consideració d'uns interessos personals i/o vocacionals amb desmotivació, sense considerar unes condicions laborals, professionals i/o acadèmiques de futur.

Elements: no es consideren elements figuratius, encara que en un dels casos s'ha dibuixat una escola (decorat, entrada, finestres). La resta de casos s'ha elaborat una breu narració sobre la família o sobre condicions laborals i interessos personals.

Significats: l'escenari de futur és inexistent relacionat amb una narració estereotipada d'una hipotètica decisió en la que es parla de la família i d'un futur indefinit sense considerar cap condició laboral, ni professional ni acadèmica. Qualsevol d'aquests aspectes es tractat sense aprofundir en la importància com a factor de decisió i es manifesta que es desconeix quin d'aquests podria influir o, sinó es menciona a la família o l'escola com importants per a no fracassar en general.

“[en el dibuix] si hubiera que escoger un trabajo me gustaría que fuera algo donde no tenga que estar en un escritorio, porque es muy aburrido (...) me gustaría estudiar una carrera que no sea de estudiar mucho que sea más práctico, porque prefiero moverme que estar sentada” [83] “[en el dibuix] quisiera que cuando esté por tomar mi decisión, estén mis padres, mi hermano y a lo mejor mi novia para aconsejarme y apoyarme en una de las decisiones más importantes para mí. También quiero que con mi decisión pueda hacer lo que quiera y poder ganar dinero para vivir en paz y con lo necesario” [60].

Implicacions: els participants d'aquest model han delegat la seva responsabilitat de decidir un escenari de futur acadèmic i professional a la seva família o l'escola. Per una banda, consideren que saben el que fer i que es deixen portar per l'escola, malgrat no els hi agrada estudiar saben que els estudis són importants per ser “alguna cosa a la vida” o que la família té el coneixement per decidir una professió sense que els perjudiqui.

“la meva família perquè em poden ajudar a fer una decisió sabia i no una que em perjudiqui (...) em poden dir algun treball que m'interessi” [60] “que no sé lo que quiero hacer, solo me dejo llevar” [83] “no me gusta la escuela pero para ser algo en la vida tienes que estudiar sí o sí” [81].

Comentari: la delegació en la família i en l'escola de la pròpia capacitat de decisió i una desmotivació generalitzada són la base d'aquest model. És el model més vulnerable i el que es parteix de zero perquè és necessari explorar uns interessos intrínsecs o crear-ne uns de saludables per la presa de decisions i definir una trajectòria professional i acadèmica a curt termini amb amplitud d'opcions acadèmiques i professionals que consideri requisits com els estudis i l'esforç o finalitats com ajudar als altres o ser feliç.

Model B: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació ni consideració d'uns interessos personals i/o vocacionals, a partir de considerar unes motivacions laborals de futur.

Elements: es parteix de convencionalismes gràfics externs de caire laboral que no depenen dels gustos o interessos personals. En aquest cas, estan relacionats amb les condicions i característiques d'un hipotètic treball, sense que es consideri una professió vinculada.

Proximitat de la llar familiar (mapa geogràfic, fletxes cap diferents llocs del món, distància amb kilòmetres des d'una casa cap a un edifici d'oficines, icona d'ubicació), remuneració econòmica o accés universitari sense concretar estudis (diners, bitllets, monedes), relacions socials (companys de feina, “jefe”, estreta de mans, persones amb situació de comunicació), condicions laborals: horaris i vacances (rellotge de paret, calendari), mitjans de transport (carretera), despeses (benzina, peatges, targetes de metro), oportunitats (percentatge) i destinataris (públic).

Significats: l'escenari de futur es relaciona amb unes condicions laborals de preferència sense considerar una elecció professional associada. Les condicions laborals es relacionen amb la proximitat de la llar familiar (31%), la remuneració econòmica (25%), les relacions professionals (25%) o altres condicions laborals (19%), com horaris i vacances. També hi ha persones preocupades en les despeses de transport, les oportunitats laborals o els destinataris del seu acompliment laboral.

“Si la feina està en un altre país m'ho pensaria molt abans d'agafar-la” [1] “em costaria molt anar-me del meu país d'origen (...) encara que crec que quan sigui més gran hauré d'anar a un altre país” [26] “si hi ha una feina on cobri molt però hi ha un company molt mal educat que sempre m'està fent la punyeta, i una altra feina que no cobri tant (...) agafaria la segona feina” [1] “si fos un treball tindria en compte que cobrés un salari encara que sigui mínim (...) tindria en compte que entre el meu jefe i jo

hi hagués comunicació mútua i humor” [21] “tindria en compte els transports que hauria d'utilitzar i els diners que hagués d'invertir per arribar a la feina” [9] “és molt important el sistema de polítiques de l'empresa” [8].

Implicacions: la major part de participants consideren que la família (86%) o persones significatives del seu entorn podrien modificar una suposada decisió si la tinguessin ja que tenen més coneixements sobre quins treballs es podrien dedicar ja que coneixen com son i els hi podrien aconsellar una opció més ajustada als seus interessos, que d'altra manera no han sigut considerats en la presa de decisions. La dependència emocional i la incapacitat de decisió poden suposar la delegació de l'elecció final en l'entorn significatiu, com la família o el centre escolar. Hi ha consciència de que els hi falta informació, ser més segurs en si mateixos i temps per decidir, ja que no volen escollir una opció que consideren podria ser equivocada.

“Si ja tingués elegit el que vull fer, no m'hauria de preocupar (...) malauradament encara no ho sé” [21] “potser tinc una idea molt segura al cap però els mes amics o pares me la fan canviar perquè treuen una idea que em sembla millor i s'adapta millor a mi” [9] “[família] saben d'això i em podrien ajudar” [26] “intento prendre la decisió que als meus pares els hi agradaria més” [1] “em fa falta seguretat en mi mateixa” [9] “que l'escola em doni camins i ajudes per fer més fàcil la tria” [1] “dificultats: les milers de feines que hi ha per treballar” [1] “prengui una decisió equivocada o incorrecta i després no m'agradi el meu treball” [9].

Comentari: la consideració d'unes condicions laborals relacionades amb la proximitat d'una feina propera a la pròpia llar familiar i els incentius laborals de caire econòmic i social són la base d'aquest model. Per una banda, la presa de decisions està molt influïda pel moment futur relacionat amb una aspiració laboral indefinida, i d'altra banda, amb una dependència emocional que es relaciona amb una incapacitat de decisió i amb una manca de seguretat en si mateixos que pot suposar que arribat el moment sigui la família o l'escola qui prengui una decisió de futur.

Model C: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos personals però sense interessos professionals i/o acadèmics.

*C1: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos personals relacionats amb una **motivació extrínseca** d'assoliment de futur de caire econòmic sense interessos professionals i/o acadèmics.*

Elements: es parteix d'interessos personals basats en elements externs sense una decisió vocacional concreta i sense planificació. Els convencionalismes gràfics emprats es relacionen amb la finalitat d'obtenir diners, sense o tenint en compte un hipotètic treball, l'accés a estudis universitaris amb el qualificatiu de “bona universitat” o temps d'oci per a jugar o navegar per Internet. També es considera l'assoliment de bens materials relacionats amb la vida adulta o consideren situacions fortuïtes.

Beneficis (ingressos, contactes, empreses), accés universitari (“bona” universitat o “bons” estudis, carrera) temps d'oci (videojocs, xarxes socials, grup de música, vacances), bens materials (“gran” casa, cotxe), tenir parella (novia), consideracions fortuïtes (sort).

Significats: l'escenari de futur es relaciona amb l'aspiració d'uns ingressos econòmics (80%) per tal d'obtenir possessions materials relacionades amb bens i serveis de consum. Per aquest propòsit es consideren diferents mitjans lucratiu, com l'establiment de contactes professionals o pujar vídeos a la xarxa, sense tenir en compte requisits com l'esforç, els estudis o una elecció vocacional. L'autoconcepte es basa amb característiques actuals de personalitat sense relacionar-ho amb aspectes professionals i acadèmics, encara que algunes persones consideren el cost econòmic de la universitat o una autonomia financera en general.

“He pactat un objectiu amb el que podria sobreviure indefinidament fins a la mort: els diners. Més endavant, he dibuixat els beneficis que m'aportarien els diners i tot el que podria fer: habitatge, necessitats humanes (...) una part de diversió: vacances” [59] “anar a Alemanya per guanyar molts diners” [61] “pujar vídeos a YouTube” [67] “ja que a través de persones et pot sorgir feina” [53] “si tinc una bona feina tindrè el que necessiti” [52].

Implicacions: la major part de participants consideren que ningú podria modificar una suposada decisió si la tinguessin i són ells els únics capaços d'influir en la decisió (50%), en canvi altres persones o situacions podrien tenir aquesta capacitat decisòria (50%). La indecisió vocacional no apareix de manera directa però sí implícita fent al·lusió a la necessitat de madurar i tenir voluntat d'estudi, encara que la

majoria considera els diners i la dificultat de no dedicar-se a alguna cosa que els hi agradi com la principal dificultat.

“Anys d'experiència i anys de madurar” [32] “tindre 16 anys i voluntat d'estudiar cada dia” [53] “no he trobat una feina perfecta” [59] “una passió per alguna cosa” [65] “que m'agradi i que es guanyi bé la vida” [52] o “que potser no m'agrada però es cobra millor” [32].

Comentari: la consideració d'uns interessos extrínsecs sense tenir en compte una decisió vocacional és la base d'aquest model. Per una banda, la presa de decisions està molt influïda pel moment futur relacionada amb una aspiració econòmica que els hi permeti obtenir bens de consum a través de diferents mitjans lucratiu. D'altra banda, encara que algunes persones han considerat la universitat, el seu criteri s'ha basant en considerar les despeses d'accés i no el contingut dels estudis. Es té en compte certa immaduresa i manca de voluntat en l'estudi, que la relacionen de manera indirecta amb una indecisió vocacional.

C2: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos personals relacionats amb una motivació intrínseca d'assoliment de futur sense interessos professionals i/o acadèmics.

Elements: es parteix de convencionalismes gràfics relacionats amb els seus gustos personals sense una decisió vocacional concreta i sense planificació. El interessos personals es relacionen amb la tecnologia, matèries escolars, naturalesa i animals, escriptura i lectura, investigació i cura de malalties, música, esports, causes socials. Consideren com a requisits els estudis mitjançant els llibres i es tenen finalitats de futur com viatjar o guanyar diners.

Tecnologia (ordinador, mòbils, jocs), matèries escolars (fórmules, equacions, matràs, proveta, laboratori, dibuix tècnic), naturalesa (arbre, pedres, gos, tauró, cèl·lules) escriptura i lectura (llapis, paper, llibre), investigació i cura de malalties (familiars malalts), música (notes, músics), esports (pilotes, camps, cistella de basquet), causes socials (desigualtat de gènere, pobresa, medi ambient, animalistes). Com a requisits consideren els llibres (estudis) i com a finalitat professional viatjar (avió, món) o els diners (bitllets).

Significats: els interessos i preferències personals és el més important a l'hora de decidir per la major part de participants d'aquest model (62%), també ho és la família (19%) i els seus sentiments (14%). La resta considera que no és important res o que no ho sap (5%). L'escenari de futur està molt influït pel moment present amb un autoconcepte que no té en compte aspectes professionals i acadèmics i es basa amb característiques actuals de personalitat que considera, entre les persones que ho han manifestat unes expectatives d'autoeficàcia altes (18%) o baixes (27%), aquestes últimes, relacionades amb la manca de responsabilitat o de competències personals.

Implicacions: la major part de participants consideren que el seu entorn familiar o d'amistat podria influir en la seva decisió (39%), encara que altres consideren que són ells els únics amb capacitat de modificar la decisió final (22%). La indecisió vocacional està molt més present en aquest model de forma explícita (64%) i la resta de forma implícita o indefinida (36%). El temps és important en la presa de decisions, ja que en molts casos es considera postergar la decisió per més endavant, ja que consideren necessari tenir més temps per escollir, ja que res no els hi ha despertat el seu interès de forma substancial. Consideren que no coneixen o no han analitzat diferents alternatives formatives i professionals, i això ha suposat un desconeixement dels seus interessos professionals i acadèmics. En alguns casos, a més a més, contempen la necessitat d'orientació i destaquen que hi ha dèficit de referents orientadors, que d'altra banda desconeixen qui podrien ser. Per tant, l'àmbit escolar no es considera en aquest sentit, malgrat es consideri que hi ha una pressió des de l'escola i les famílies per a que l'estudiant tingui clar la seva trajectòria.

“No quiero acabar odiando lo que hago” [7] “soc molt indecisa, no sabia jo sola que escollir” [24;38;77] “seguir pensant en el que vull fer i acabar bé l'ESO. I després ja escollir el que vull fer” [82] “saber més sobre les opcions que hi ha” [72] “provar diferents professions” [22] “fer més coses relacionades amb el que vull fer de gran” [38] “em fa falta algú que em pugui guiar i dir-me entre quines professions puc escollir” [76] “tampoc sé qui em podria ajudar, simplement estic perdut” [40] “[la família i l'escola] et fiquen molta pressió” [72].

Comentari: els interessos personals sense tenir en compte preferències professionals o acadèmiques en la presa de decisions són la base en la que es consolida aquest model. L'escenari de futur està molt influït pel moment present relacionat amb interessos relacionats amb la tecnologia de consum i les matèries escolars de caire científic o matemàtic. Altres interessos es relacionen amb activitats que ells practiquen en els seu temps d'oci, com l'escriptura, la música o els esports. La influència familiar o els seus sentiments relacionats amb aquestes activitats són el més important a l'hora de decidir. Algunes persones consideren els estudis com a requisit de futur, encara que de forma indefinida. També es consideren finalitats més immaterials com viatjar o més materials com guanyar diners. El temps per una presa de decisions es relaciona amb una indecisió i postergació d'una elecció vocacional, ja que es considera necessari tenir més coneixements i experiències professionals a fi de que alguna cosa el desperti el seu interès. La necessitat d'orientació no es relaciona amb que considerin el centre escolar com agent que influeixi en la seva decisió, encara que en la realitat el rendiment i expedient escolar es relaciona amb l'accés a determinades opcions de futur acadèmic i professional.

Model D: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos professionals i/o acadèmics.

D1: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos professionals i/o acadèmics però sense planificació ni requisits previs i/o finalitats conseqüents.

Elements: es parteix de convencionalismes gràfics representatius de les professions, encara que no es fonamenten amb requisits o es tenen en compte finalitats, per tant, es considera una determinada elecció sense fonamentació, al mateix nivell que els interessos personals, la influència familiar o la representació de si mateixos.

Psicologia o medicina sense relacionar-ho amb requisits i/o finalitats (llibres), futbolista (pilota), actor (escenari, càmera, televisor), botiguer (Jordan, JD, FootLocker), artista (YouTube, Spotify), cuinera (cor) i finalitats sense relacionar-ho amb la professió, com guanyar diners (bitllets).

Significats: segons els interessos o preferències vocacionals, les professions escollides es relacionen amb la medicina (30%) (cardiociirurgia, odontologia o metge). Aquesta elecció professional es fonamenta amb el suport econòmic i emocional dels pares o pel l'estereotip social de la professió de metge. En cap cas es consideren requisits intrínsecs i consistents que justifiquin que l'elecció s'ha fet amb criteris fonamentats. Altres professions mediàtiques com ser actor, cantant o futbolista (50%) han sigut escollides per una qüestió de gustos personals només considerant les aptituds actuals, característiques físiques o aspectes efímers relacionats amb la moda, sense tenir en compte els estudis o l'esforç personal per assolir aquestes professions. L'autoconcepte es basa en característiques actuals de personalitat o de la seva aparença física sense un autoconcepte professional.

"Fer-me una petita pel·lícula. Imaginar-me sent metge" [63] "tenir una bona veu" [85] "soc alt i robust" [13].

Implicacions: es considera l'elecció vocacional sense tenir en compte cap justificació o factor determinant que permeti visualitzar una trajectòria professional. També les altes expectatives ocupacionals no es relacionen amb la necessitat d'uns requisits o d'unes majors dificultats d'accés. Algunes persones no consideren gaires o cap dificultat (33%) en la presa de decisions i d'altres, tenen sentiments pessimistes. Aquestes expectatives d'autoeficàcia baixes poden suposar una manca de mobilització de recursos que porten a que siguin altres persones o situacions les que decideixen el futur professional i esdevinguin una sensació de fracàs. Alguns participants consideren que cap persona excepte ells mateixos és capaç de modificar la seva decisió (40%), en canvi, per a altres la família al no estar d'acord amb la decisió pot modificar la tria (30%).

"Quiero ser actor o futbolista entonces como esos dibujos estan relacionados con lo que yo quiero ser por eso los he hecho" [5] "soc alt i robust, llavors podria decidir ser jugador de futbol professional" [13] "m'agrada vestir amb aquella marca i en un futur voldria treballar en una tenda com JD, Foot Locker" [14] "ser polític per poder arribar al Palau de la Generalitat com a President de Catalunya" [87] "com a dificultat em trobo la por" [63] "em podria anar malament en tot" [14] "pensar que quan sigui gran pensi perquè no ho he intentat" [87] "cuando crezca me diran [mis padres] que ya no me dedique a eso sino que me dedique a estudiar y a trabajar" [5].

Comentari: la base en la que es consolida aquest model es la consideració d'uns interessos vocacionals relacionats amb una determinada elecció professional i acadèmica sense tenir en compte requisits o finalitats que permetrien traçar una trajectòria professional i acadèmica de futur. Entre les preferències vocacionals, les professions mediàtiques o que tenen un prestigi, com metge o actriu han estat escollides en base a un estereotip social a partir de les seves aptituds actuals i físiques o d'aspectes efímers. Sorgeix una manca de consciència de dificultats o un sentiment pessimista si no s'assoleix una professió que a més parteix d'unes expectatives d'assoliment altes i desajustades a la realitat del mercat laboral.

D2: es considera una presa de decisions vocacional sense planificació tenint en compte uns interessos professionals i/o acadèmics amb requisits previs i/o finalitats conseqüents.

Elements: es parteix de convencionalismes gràfics representatius de les professions escollides relacionades amb la sanitat, seguretat, esports, teatre, arquitectura, disseny, educació i psicologia. Es consideren elements que representen els requisits per assolir les anteriors professions, com les qualificacions acadèmiques o la inversió de diners que dona accés a la universitat i també les seves conseqüències com el diploma o graduació universitària. Altres persones han considerat finalitats de creixement personal, com viatjar o ajudar als altres, o de la vida adulta, com formar una família o obtenir bens materials.

Sanitat (hospital, clínica, maletí, bisturi, accident, proveta), vehicle de seguretat (policia, bombers, ambulància), esports (camp, jugadors, gimnàs), arts escèniques (màscara, claqueta, càmera), arquitectura (edifici, esquadra), disseny (ordinador, roba), educació (guarderia, mestra), psicologia (dues persones en situació de teràpia), llibres (estudis), accés a la universitat (diners, notes) o accés professional (carnets), finalitats acadèmiques (edifici, diploma, graduació), creixement personal (avió, món) finalitat adulta (formar família, tenir una casa o cotxe, ajudar als altres).

Significats: segons els interessos o preferències vocacionals, les professions més sol·licitades són les sanitàries, com metge o cirurgià en règim hospitalari (24%) tant per noies (63%) com per nois (38%) amb una tendència d'elles en relació a ells i en exclusiva del centre concertat. Els requisits previs considerats són els estudis (71%), l'esforç (43%), els anys de preparació i especialització (29%) o relacionats amb l'accés a la universitat (14%) amb la finalitat d'ajudar a la gent malalta (57%) o per a tenir una posició de prestigi social sense preocupacions econòmiques. L'autoconcepte professional estableix trets relacionats amb expectatives d'autoeficàcia altes, com: la perseverança, rapidesa, memòria o paciència, encara que d'altres consideren aspectes irrellevants com tenir un bon nom de metge.

En segon lloc, les professions de seguretat (15%) que només han sigut considerades pels nois del centre concertat (80%) i públic (20%). Els requisits previs considerats són els estudis (80%) que no tenen que ser universitaris. En el cas del cos de policia s'han considerat més aspectes relacionats amb la força i resistència física i la finalitat d'ajudar als altres (40%), en canvi, en altres cossos, com el de bombers s'ha considerat més la universitat com requisit d'accés a un rang superior i no s'ha anomenat el fet d'ajudar als altres (60%). La condició física és la característica que més consideren en el seu autoconcepte.

En tercer lloc, les professions esportives han sigut considerades, principalment pels nois (75%) i noies (25%) d'ambdós centres. Els nois que han considerat ser futbolistes professionals han tingut en compte el rendiment esportiu en contraposició a les dificultats acadèmiques actuals. Per altra banda, els participants que han considerat la influència paterna des de la infància en el esports són també qui tenen aspiracions professionals més realistes i ajustades al mercat laboral, com porter o àrbitre, i són també els que consideren com a requisits els estudis. L'autoconcepte professional està relacionat amb el físic i la vida activa (75%) i també amb l'esforç (25%).

Per últim, altres professions com dissenyador gràfic han sigut considerats només pel sexe masculí sense diferències entre centres. En canvi, mestra, psicòloga, actriu o dissenyadora de moda ho han considerat només el sexe femení on tampoc hi ha diferències entre centres. Els requisits previs considerats per tots els participants d'aquest grup han sigut els estudis, principalment universitaris. Algunes persones han considerat també l'esforç (20%) que suposa arribar-hi. En aquest grup, les professions escollides per les noies, com psicologia o magisteri, només han considerat les finalitats de la professió, en canvi, les professions escollides pels nois només han considerat requisits. En aquest grup de professions

considerades per les noies apareix també un sentiment d'inseguretat que no apareixia en altres grups. En relació a l'autoconcepte el tret que majoritàriament han considerat és la intel·ligència (27%), que tenen o els hi ha dit que tenen, ja que en molts casos no esdevé de si mateixos.

“Treballar en un hospital, no en un centre mèdic (CAP)” [27] “tinc un bon nom de doctor (Dr. Solé)” [27] “no cal estudiar una carrera per entrar a ser bomber, però jo la estudiaré per ser més que un bomber, per exemple, capità” [34] “los estudios no se me dan bien” [88] “poder arribar al meu somni que és arribar a uns jocs olímpics” [3] “m'agraden els nens i ensenyar” [33;42] i “ajudar a les persones” [36;51;55] “no ho tinc gens clar” [16;36], “criminologia, m'agrada molt o enginyeria aeronàutica o música” [15] “no em sento capaç” [86], “potser escollí malament” [71].

Implicacions: els participants interessats en les professions mèdiques consideren que ningú o res pot fer canviar-los aquesta elecció (71%), en canvi, els que consideren possibles dificultats acadèmiques de futur, dificultats d'accés a la carrera o el temps de preparació i especialització són també els únics que consideren alternatives com infermer o auxiliar. En relació a la influència familiar, qui no ha considerat dificultats era també qui el seu pare era metge, en canvi, les majors dificultats s'han trobat quan ha existia una negativa familiar a ser metge. En relació a les professions de seguretat, es considera que la família i els amics (60%) podrien modificar l'elecció final, i com a dificultat que s'ha d'estudiar molt. En l'àmbit esportiu es considera que ningú o res pot fer canviar aquesta elecció (50%), encara que per l'altra meitat de persones (50%) consideren que serien experts o familiars significatius en els esports qui podrien modificar la decisió. Les dificultats considerades són extrínseques, com el fet de que un equip professional els fitxi. Per últim, els participants de les professions de caire tècnic o social consideren que ningú pot fer canviar-los aquesta elecció (60%), encara que en alguns casos la família pot donar consells sobre la decisió. En canvi, altres persones, totes noies, consideren que la seva família pot modificar o canviar la seva decisió (33%) en professions com magisteri o psicologia. Només algunes persones han considerat dificultats com el fet d'estudiar molt (20%) o la dificultat en l'accés universitari (13%). Altres segons les seves experiències vitals també han considerat dificultats físiques relacionades amb intervencions quirúrgiques anteriors o dèficits sensorials.

“Mi padre es medico y me gusta mucho su profesión” [29] “Mis padres no estan de acuerdo que estudie para pediatra” [54] “els meus pares o amics que són la meua família i saben que m'agrada” [34] “em poden dir quin treball és fàcil i que guanyes molt” [79] “s'ha d'estudiar massa per ser policia” [49] “esté mucho tiempo esperando a que un equipo me llame” [88] “per sobre dels estudis és la meua salut ja que sóc trasplantada de fetge” [16].

Comentari: la base en la que es consolida aquest model es la consideració d'uns interessos vocacionals relacionats amb una determinada elecció professional i acadèmica que té en compte uns requisits i unes finalitats per poder-se fer efectiva. Entre les preferències vocacionals, la professió mèdica apareix com la més sol·licitada sobretot entre les noies del centre concertat. Són també el grup professional que considera més requisits acadèmics d'àmbit universitari amb una dimensió altruista, que es relaciona també amb una posició d'estatus social i econòmic. D'una banda, altres professions relacionades amb la seguretat de persones, els esports o el disseny gràfic han estat només considerades pels nois, els quals han tingut expectatives més ajustades al mercat laboral en funció d'una major consideració dels estudis. D'altra banda, l'àmbit educatiu, psicològic i artístic ha estat considerat només per les noies i són també qui han tingut més en compte les finalitats que els requisits previs. En aquest cas, ha sorgit un sentiment major d'inseguretat en la presa de decisions, relacionat amb una major consciència de dificultat respecte als nois, i també per una major pressió social de l'entorn. Els nois que han considerat dificultats en els estudis també són qui es plantegen alternatives com infermer o auxiliar. En el cas d'opcions com futbolista o policia són també qui consideren el rendiment físic com alternativa a una trajectòria universitària. En relació a la indecisió, sembla que les persones que volen ser metges no modificarien la seva decisió que apareix com la professió amb més suport familiar, sobretot si algun progenitor és metge. En canvi, en professions de seguretat, esportives o psicopedagògiques sembla que la família té més capacitat de modificar la decisió final.

Model E: es considera una presa de decisions vocacional tenint en compte uns interessos professionals i/o acadèmics planificats de manera consecutiva tenint en compte requisits previs i unes finalitats conseqüents.

Elements: la presa de decisions es representa amb elements com la línia del temps, un mapa conceptual o mitjançant una sèrie de passos consecutius que permetin arribar a la decisió final de forma seqüencial.

“He dibuixat una línia del temps que ve a representar la meua vida des de l’actualitat fins a un futur però proper (28 anys al voltant)” [74] “he fet com un mapa conceptual de lo que tinc que passar per arribar a treballar” [75].

Significats: es parteix del moment actual on l’important és el desenvolupament acadèmic i personal mitjançant la consideració de les diferents etapes i transicions d’un futur immediat que es planifica de manera consecutiva. Es consideren els estudis universitaris, el coneixement d’idiomes, l’experiència laboral prèvia o l’esforç (locus intern), com a determinants per aconseguir les fites professionals que passen per treballar amb persones, estudiar a l’estranger i viatjar.

“Representa que a l’ESO m’he de divertir, intentar treure les millors notes” [74] “estudiant batxillerat social, a la selectivitat fent l’examen per entrar a la universitat” [19] “diferents opcions: batxillerat, cicle, mòdul, grau” [75] “la facilitat és que hi ha moltes coses per decidir” [19;75].

Implicacions: es considera només que els experts en un determinat àmbit o els orientadors professionals són els únics capaços de modificar l’elecció escollida, encara que es consideren a si mateixos amb autonomia i determinació a l’hora de decidir. Consideren les dificultats relacionades amb l’avaluació d’alternatives de futur i les seves conseqüències. També contemplen els possibles dubtes que poden sorgir fruit de la ampla oferta formativa i professional existent i contemplen fets incontrolables de futur. Es tenen en compte els inicis com a importants en qualsevol trajectòria acadèmica i professional i que és necessari transitar per les diferents etapes de la vida. No apareix indecisió vocacional però en un dels casos aquest fenomen estava relacionat amb una indefinició ocupacional més que amb una manca d’opcions per escollir.

“Un expert que em digués que no tinc traça” [84] “jo mateixa m’he adonat que no era la decisió correcta, ja que si realment vols fer-ho, intentaràs buscar tota mena d’alternatives per no deixar enrere tot el que has anat construint” [74] “transmetre a la meua família com vull que sigui el meu futur i que ells l’acceptin i m’ajudin” [84] “hi ha moltes carreres i treballs per escollir” [75] “hi ha fets que no puc tenir a l’abast” [74] “començar des de zero és un bon repte per aprendre” [84] “passar per les diferents etapes de la vida” [74].

Comentari: la planificació de les diferents transicions educatives i la consideració del moment present com a punt de partida per iniciar l’aprenentatge i el desenvolupament acadèmic i professional són les bases en les que es consolida aquest model. Es considera una determinada elecció vocacional a partir d’un locus de control intern que contempla els estudis previs com a requisit i té com a finalitat la vivència d’experiències, d’enriquiment personal amb altres persones i en altres països. Com a dificultats es tenen en compte fets incontrolables i l’avaluació de diferents alternatives de futur. La família es considera com un suport i ajuda en la presa de decisions però no influeix en l’elecció vocacional que depèn de la seva autonomia i determinació. La indecisió entre diverses opcions és relaciona més amb una indefinició vocacional.

(IN)DECISIÓ: Com decideixes el teu futur?

Els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional

RESUM EXECUTIU

David Lamora Soto

Supervisat per Núria Martorell Soldevila

Treball fi de grau

Facultat de Psicologia 2018-19

Universitat Autònoma de Barcelona

Recompte de paraules: 1496

Contextualització

La recerca va dirigida als departaments d'orientació educativa dels centres d'ESO. S'observa una manca d'autoconeixement i una escassa informació entre els estudiants de secundària sobre les diferents trajectòries de futur. Aquesta situació posa de rellevància la necessitat d'aportar evidències sobre quins són els factors que consideren importants per poder millorar una orientació vocacional que habitualment només s'articula durant l'últim curs d'ESO i es centra normalment en les possibilitats formatives i sortides professionals de determinats itineraris.

Introducció

Els models organitzadors de la decisió vocacional són una metodologia complementària als processos d'orientació acadèmica i professional i a les accions tutorialis compartides amb les famílies. S'utilitza l'expressió simbòlica per representar processos cognitius i socioafectius complexos com és la presa de decisions vocacional. La psicologia vocacional avalua els factors d'influència previs a la inserció laboral i intenta explicar determinades eleccions de futur.

Metodologia

La mostra està composta per 90 estudiants de 3r d'ESO d'un centre concertat de caire catòlic (62%) i d'un centre públic considerat centre de màxima complexitat (38%) d'un barri limítrof de la ciutat de Barcelona. La participació ha estat del 78% dels estudiants previstos (51 nois i 39 noies) matriculats durant el curs 2018-19 que van participar voluntàriament en alguna de les quatre sessions de recerca sota l'autorització dels seus pares o tutors legals.

Les sessions d'una hora s'han desenvolupat a l'aula d'informàtica de cada centre i han permès recollir informació a través d'uns primers 15 minuts de dibuix amb la consigna: *“Imagina que avui has de prendre una decisió respecte al teu futur professional. Fes un dibuix on surtin totes les persones i coses que tindràs en compte per poder prendre la teva decisió de futur.”* i els restants 45 minuts per a respondre en línia a un qüestionari estructurat de resposta construïda. Les preguntes del qüestionari permeten conèixer el significat, la importància i els interessos expressats en el dibuix i que els estudiants reflexionin sobre la influència de les seves característiques personals, la influència de determinants entorns significatius i les dificultats o facilitats trobades en aquest procés que poden modificar o permeten assolir una determinada decisió.

Resultats

Els resultats han permès construir una sèrie de models organitzadors a partir d'una doble estratègia de qüestionament. L'anàlisi inductiu de les dades qualitatives amb el programa *Atlas.ti 8* ha permès crear unes categories temàtiques, que han estat confrontades amb una revisió sistemàtica del discurs, per agrupar a cada estudiant en cinc models i dos submodels segons el grau de maduresa i complexitat en la presa de decisions. Amb el programa *Excel* s'han obtingut els gràfics de freqüències per determinar quin grau d'influència és considerat en diferents entorns significatius segons el sexe i centre educatiu de cada participant.

- *Model A*: no considera interessos ni cap mena d'escenari de futur. És important explorar unes preferències no expressades i millorar la seva autonomia i responsabilitat.
- *Model B*: no considera interessos però ha considerat unes motivacions laborals. És important ampliar el coneixement sobre l'entorn i potenciar la seva capacitat de decisió.

- *Model C1*: considera uns interessos personals amb unes finalitats extrínseques, principalment econòmiques. És important confrontar les seves decisions amb els requisits que són necessaris a fi d'evitar un ajornament en la decisió.
- *Model C2*: considera uns interessos intrínsecs relacionats amb matèries escolars, activitats extraacadèmiques o experiències d'oci. És important partir d'aquests interessos per transformar-los en trajectòries acadèmiques i professionals de futur.
- *Model D1*: considera uns interessos professionals i/o acadèmics sense tenir en compte requisits previs o finalitats conseqüents. És important ajustar les expectatives acadèmiques i professionals als requisits necessaris per assolir-les.
- *Model D2*: considera uns interessos professionals i/o acadèmics tenint en compte uns requisits previs o finalitats sense planificar el procés. És important desconstruir estereotips i rols sexistes en la presa de decisions i considerar un major nombre de dificultats i objectius a curt termini.
- *Model E*: planifica de forma consecutiva les diferents etapes transitòries segons uns objectius i requisits a curt termini. És important donar eines que li permeti assolir aquestes etapes amb seguretat.

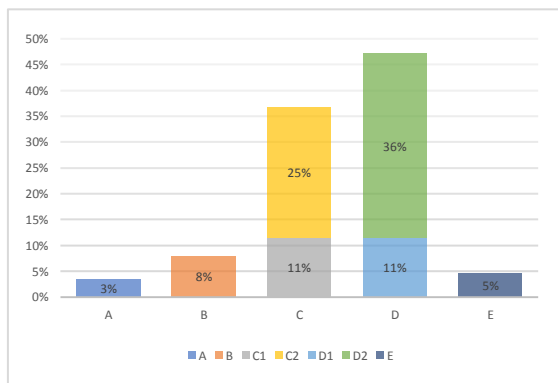

Figura 1. Grandària relativa de cada model i submodel

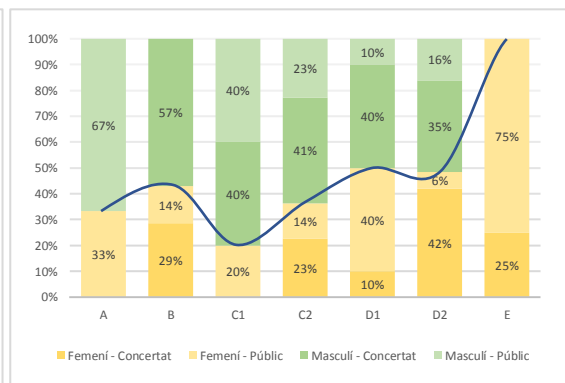

Figura 2. Distribució del sexe i centre educatiu per models i submodels

Els models formen la clàssica corba de la normalitat concentrant la major part de participants al centre (Figura 1) i es distribueixen de forma equitativa entre els estudiants que han considerat una decisió vocacional (models D i E) dels que no l'han considerada (models A, B i C). Els participants dels models més simples (A i B) no són capaços de decidir per si mateixos i han delegat la decisió en la seva família o escola. Els del model C han ajornat la decisió per més endavant en busca de referents orientadors. I els models més complexos (D i E), malgrat les seves diferències de maduresa, tampoc no consideren suficientment tots els condicionants personals i contextuals que influïrien en una hipotètica decisió.

Els resultats mostren més presència de les noies en els models més complexos, enfront dels nois que es situen en models més simples (Figura 2). Les noies són també qui mostren més interessos intrínsecs i immaterials respecte als nois (model C), que han considerat més interessos extrínsecs i materials, com l'aspiració econòmica. No s'aprecien diferències significatives entre centres segons la seva titularitat, encara que en el centre públic s'observa una major dispersió entre tots els models que implica diferències de maduresa vocacional més accentuades.

En les preferències expressades (models D i E) s'observa una clara influència mediàtica en les eleccions relacionades amb continguts audiovisuals, estereotips socials i rols de gènere, amb una clara divisió sexual entre professions construïdes històricament com a femenines i com a masculines. Malgrat aquesta situació, la gran majoria d'estudiants no consideren la influència dels mitjans de comunicació (Figura 3) o les desigualtats de gènere (Figura 4). Els nois són qui menys han entès aquestes preguntes, la qual cosa indica una manca de consciència problema (insight) sobre com afecten en les seves decisions.

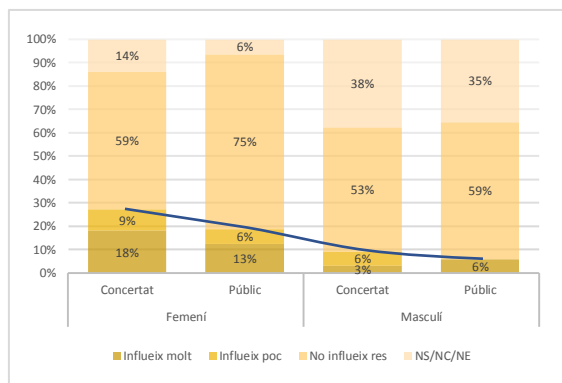

Figura 3. Influència mediàtica per sexe i centre educatiu

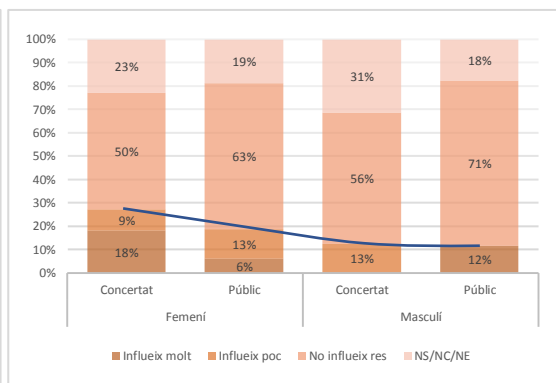

Figura 4. Influència de la condició de gènere per sexe i centre educatiu

Els estudiants consideren l'entorn familiar com el més influent a l'hora de decidir (50-70%), que augmenta considerablement (80-90%) si incloïem els participants que tenen en compte el suport familiar, encara que es considerin autònoms en aquesta decisió (Figura 5). Els germans grans tindrien alguna mena d'efecte positiu en els models més complexos (D i E) i un efecte negatiu en els models més simples amb menor presència (B).

Els amics no influeixen en la presa de decisions, encara que els nois del centre concertat han estat els més influenciables (models B i D), tant per la família com pels amics. D'altra banda, les noies d'aquest centre són qui més tindrien en compte el suport emocional de les seves amigues, encara que no influeixin en la seva decisió.

En relació a la influència de l'entorn escolar aquestes dades són oposades. La gran majoria d'estudiants (70-80%) consideren que l'entorn escolar no influeix en el seu procés de decisió, que només augmenta en les noies del centre concertat si incloïem també aquelles persones que malgrat no influir consideren l'escola com a important (Figura 6).

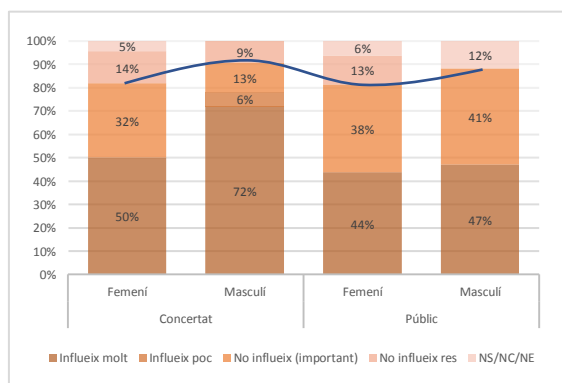

Figura 5. Influència familiar per centre educatiu i sexe

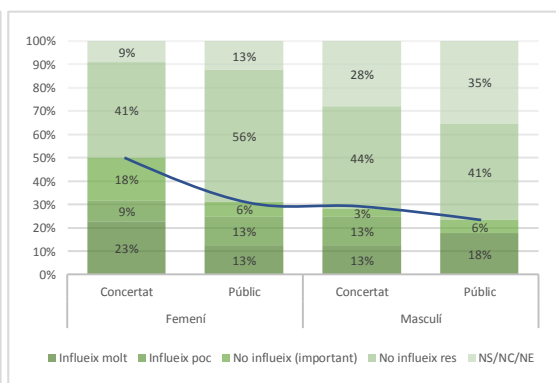

Figura 6. Influència escolar per sexe i centre educatiu

Conclusions

Els estudiants de 3r d'ESO es troben en una etapa de la maduresa vocacional on s'elabora un projecte de vida professional des de la incertesa, ja que desconeixen quins són els factors rellevants a l'hora de prendre aquesta decisió. Es fa imprescindible planificar un procés d'orientació pre-vocacional des dels primers cursos d'ESO per evitar situacions d'ansietat i angoixa característic de la indecisió vocacional complexa. Diferents recerques psicopedagògiques afirmen que el grau de maduresa depèn en gran mesura de les activitats d'orientació prèvies realitzades per optimitzar la decisió en relació als interessos, competències i rendiment acadèmic dels estudiants.

En aquest procés s'ha observat una major presència de noies en models més complexos on la presa de decisions es més planificada enfront dels nois amb major pes en models més simples. Aquestes diferències s'expliquen perquè les noies perceben més les barreres socioculturals amb les que es poden trobar en un futur respecte als nois. Per aquest motiu, manifesten més sentiments d'inseguretat i senten una major pressió social de l'entorn familiar per a triar una determinada trajectòria. La divisió sexual de les professions femenines responen, en molts casos, a una transferència del rol femení a la llar familiar cap al tipus d'expectatives laborals. En el cas dels nois, aquestes expectatives es relacionen amb professions tècniques, esportives o de seguretat.

La família és l'entorn de socialització que més influeix. Cal destacar que els germans grans podrien actuar com a models d'informació entre els estudiants pertinents als models amb major maduresa vocacional (D i E). En canvi, la poca consideració que els estudiants confereixen a l'entorn escolar podria ser explicada perquè el professorat no és un element prou motivador per actuar com a una figura influent, considerat només pels continguts curriculars que imparteix. Ara bé, malgrat que els estudiants no considerin la seva influència, aquesta afecta a la seva trajectòria, ja que l'entorn escolar crea oportunitats d'exploració i aprofundiment en determinades àrees del coneixement i són els professors, a través de les seva docència, qui transmeten unes opinions sobre determinades trajectòries professionals que condicionen les creences i aspiracions de futur dels seus estudiants.

(IN)DECISIÓ: Com decideixes el teu futur?

Els factors considerats pels estudiants de 3r d'ESO en la seva presa de decisions vocacional

NOTA DE PREMSA

David Lamora Soto

Supervisat per Núria Martorell Soldevila

Treball fi de grau

Facultat de Psicologia 2018-19

Universitat Autònoma de Barcelona

Recompte de paraules: 500

Com decideixen el seu futur a l'ESO?

Els estudiants de secundària elaboren la seva presa de decisions acadèmica i professional des de la incertesa per una immadura vocacional que podria suposar situacions d'angoixa provocada per una situació d'indecisió.

La manca d'experiències d'autoconeixement i una escassa informació sobre les diferents trajectòries acadèmiques i professionals fa necessari estudiar quins aspectes tenen en compte els estudiants per decidir a què es volen dedicar en un futur.

Els resultats obtinguts en una recerca realitzada en estudiants de 3r d'ESO de dos centres educatius de diferent titularitat ha permès establir cinc models segons el grau de maduresa i complexitat en la presa de decisions.

Des del més simple, el model A, no ha considerat interessos ni escenaris de futur. Seguit pel model B, que només ha tingut en compte unes motivacions laborals indefinides i els submodels C1 i C2 que es basen en uns interessos externs o interns, respectivament, sense interessos vocacionals. Els submodels D1 i D2 han manifestat uns interessos acadèmics i professionals, tot i que els primers no han esmentat requisits previs com els estudis o l'esforç necessaris per assolir-los. Finalment, el model E correspon a un petit grup de noies de 15 anys que han estat les úniques de gairebé una centena d'estudiants investigats que han planificat el seu procés de decisió en etapes consecutives i amb l'establiment d'uns objectius a curt termini.

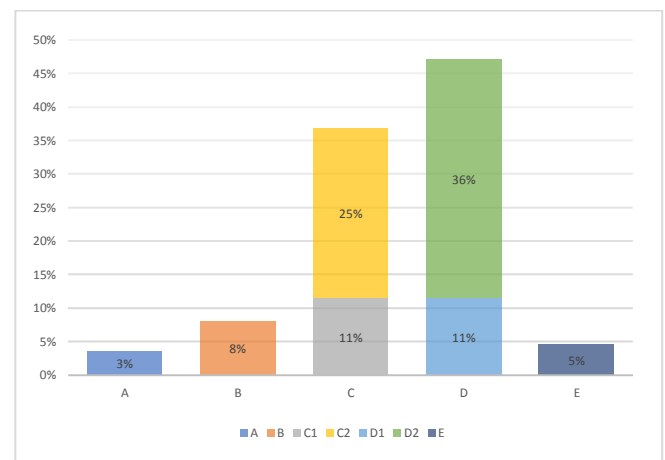
La indecisió és present en el 50% d'estudiants, ja que els models A i B han deixat en mans de la seva família i escola la seva pròpia capacitat per decidir i els del model C consideren que no són prou madurs i esperen decidir-se més endavant. Els estudiants del model D i E, malgrat tenir una elecció acadèmica o professional definida no han expressat la importància de determinats entorns d'influència rellevants en una presa de decisions.

El 60% d'estudiants afirma que la seva família influirà en la seva decisió, en oposició al 75% que no considera la influència escolar. La opinió dels amics seria important entre els nois i les amigues

actuarien com a suport emocional entre les noies sense considerar que influiran en la decisió final.

Les noies han mostrat major maduresa en la presa de decisions per un major sentiment d'inseguretat i pressió de l'entorn, així com una major percepció de les barreres que es poden trobar, encara que en general, nois i noies no han considerat suficientment la influència del mitjans de comunicació i la divisió sexual en els interessos expressats.

El 60% d'estudiants afirma que la seva família influirà en la seva decisió, en oposició al 75% que no considera la influència escolar.

Importància relativa de cada model organitzador de la decisió vocacional

La investigació recomana un procés d'orientació pre-vocacional amb l'elaboració d'un projecte de vida professional des dels primers cursos d'ESO per millorar aquesta poca consideració dels centres entre els estudiants. Els centres educatius han de contribuir a la millora de competències i fixació d'unes fites professionals, desconnexió d'estereotips i rols de gènere i ús de metodologies de seqüenciació com la línia del temps o la construcció d'escenaris de futur.